

“BARN KAN HA BRIST PÅ ORD MEN DE HAR INTE BRIST PÅ UTTRYCK”

Socialarbetares erfarenheter av samtal med
tysta barn

Kadeeja Al Dhalemy
Emma Islamovic

“CHILDREN MAY LACK WORDS BUT THEY DO NOT LACK EXPRESSIONS”

A study of social workers' experiences of communication with silent children

Kadeeja Al Dhalemy
Emma Islamovic

Degree Project in Social Work
61-90 hp
Science Programme in Social Work
May 2022

Malmö University
Faculty of Health and Society
205 06 Malmö

Abstract

Author: Kadeeja Al Dhalemy & Emma Islamovic

Title: "Children may lack words but they do not lack expressions": A study of social workers' experiences of communication with silent children

The purpose of this study was to examine social workers' experiences of communication with silent children, what conservation methods, tools and aids may be used and how the child's participation thereby can be stimulated. The study was based on two research questions which were following: What affects the child's silence in conversation along with what conversation methods, aids and what tools can be used in order to engage and include the child? The following study consisted of a qualitative nature and five interviews were conducted with social workers working in different fields. In addition to the interviews, research was sought in order to receive insight into the research area. The search process was not limited to the nation's borders, but consisted of global research. As a result of this, a huge lack of useful research was discovered. The results showed that factors such as social workers' personal qualities, the character of the methods used and communicative skills had a considerable effect on the child's motivation and will to participate. Although silent children are common in the conversation room and exist in each area of the social work's practice, there is no comprehensive research or direct guidelines to mastering such meetings.

Key words: social work, silent children, communication, childrens' participation

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
2. Tidigare forskning/kunskapsläge	7
2.1 Relationsskapande arbete	7
2.2 Kommunikation på barnets villkor	9
2.3 Icke-verbal kommunikation	12
2.4 Barnets tystnad - orsaker och bemötande	12
3.1 Handlingsutrymme	14
3.2 Barndomssociologi	15
3.2.1 Barnet som aktör	15
3.3 Kommunikationsteori	16
3.4 Kommunikationsteori och samtal med tysta barn	16
4. Metod	17
4.1 Forskningsdesign	17
4.2 Informationssökning	17
4.3 Intervjuguide	17
4.4 Urval	18
4.5 Datainsamling	19
4.6 Analysverktyg	19
4.7 Uppsatsens trovärdighet	20
4.8 Förförståelse	20
4.9 Etiska ställningstaganden	21
4.10 Arbetsfördelning	21
5. Resultat och analys	22
5.1 Resultat	22
5.1.1 Rebin, socialsekreterare, målgrupp barn och ungdomar 0-21 år med antisocialt och normbrytande beteende	22
5.1.2 Margot, socialsekreterare, målgrupp barn 0-12 år i utredning	25
5.1.3 Julia, familjebehandlare, målgrupp barn och ungdomar i heldygnsvård för behandling av anorexia	29
5.1.4 Annette, socialsekreterare, målgrupp våldsutsatta barn 0-18 år	32
5.1.5 Bilal, brottsförebyggande brobyggare, målgrupp barn 10-20 år med antisocialt beteende	35
5.2 Analys	39
5.2.1 Påverkansfaktorer bakom barnets tystnad	39
5.2.2 Den professionella socialarbetaren och barnets delaktighet	41
6. Diskussion	44
Referenser	46

Bilagor	48
Bilaga 1. Informationsbrev	48
Bilaga 2. Intervjuguide	49

1. Inledning

1.1 Problemformulering

År 2020 inkorporerades Barnkonventionen i svensk lag. I samband med det har kraven på ett rättssäkert arbete skärpts och förväntningarna har blivit en aning högre (Regeringskansliet 2020). Barnkonventionen reglerar frågor gällande bland annat barns rätt till delaktighet, det säga möjlighet att erhålla relevant information, rätten att komma till tals, bli hörd samt rätten till inflytande i situationer som rör barnet (Blennberger 2017). I vilken omfattning delaktigheten kan beaktas avgörs utifrån barnets ålder och mognad. För att barnets delaktighet och inflytande ska kunna ha betydelse i praktiken bör yrkesutövaren på bästa möjliga vis verka för att skapa goda förutsättningar för barnet att utöva sina rättigheter. Detta gäller även för de barn som upplever svårigheter med att yttra sig och framföra sin åsikt, eller som väljer att inte prata.

Samtidigt som barn innehar rätten att komma till tals, har barn lika stor rätt att vara tysta. Ett barn måste således inte prata och uttrycka sig. Att ett barn har rätt att komma till tals innebär inte att det är en skyldighet. Barn kan härtill önska sig olika grader eller typer av delaktighet, vilket är viktigt att ha i åtanke som socialarbetare. Den professionella yrkesutövaren förväntas använda all kunskap som denne har i fråga om kommunikation för att verka för goda förutsättningar i mötet med barnet. Trots lagstadgade och etiska principer som förespråkar att barn ska göras delaktiga, blir tillämpningen av detta i praktiken onekligen komplex (Socialstyrelsen 2018).

I Socialstyrelsens kunskapsstöd "Att samtala med barn" (2018) framkommer det att flera yrkesutövare i det sociala arbetets profession upplever svårigheter med att hålla samtal med eller få respons från barn som är tysta, slutna eller tillbakadragna. Orsaken bakom barnets tystnad kan variera och handla om känslor av tveksamhet, osäkerhet eller ett behov av att tänka. Det kan även bero på att barnet inte känner tillräcklig motivation att berätta till följd av ett irrelevant samtalsinnehåll, ett bristfälligt förtroende till vuxna eller upplevelser av alltför påfrestande krav. Barnet kan känna en osäkerhet inför de vuxnas reaktioner eller vara rädd för eventuella konsekvenser av det som framkommer under samtalet. Somliga barn kan behöva mer tid än andra innan de känner ett förtroende för den vuxne och vill dela med sig. Det kan vara en utmaning att som professionell samtala med ett barn som är motvilligt eller omotiverat att prata. Forskning har påvisat att ett sådant beteende ideligen leder till att den vuxne blir mindre stöttande, vilket i sin tur ökar barnets motstånd till att öppna upp sig och berätta. Särskilt barn som har varit med om svåra händelser kan ha svårt att närma sig dessa händelser i form av berättande. För barnet kan det innebära smärta att närma sig händelsen genom sitt berättande. Bland de barnen är ofta känslan av skuld och skam närvarande och kan bli kraftigt påtaglig (Socialstyrelsen 2018).

Under vår tid på våra verksamhetsförlagda utbildningar där socialarbetare möter tysta och slutna barn, uppmärksammades detta område för oss. Inom båda verksamheter var den primära målgruppen barn, ofta präglade av svåra och traumatiska händelser som genererade svårigheter att nå ut till dem under samtal. Det väckte ett intresse och en vilja hos oss att undersöka och förstå vad som ligger bakom denna tystnad, hur barnen trots det kan inkluderas och hur vi som professionella bör arbeta för att närma oss dem och deras betydelsefulla berättelser.

I följande studie undersöks socialarbetares erfarenheter av samtal med tysta barn och hur de kan göras delaktiga genom olika samtalsmetoder, verktyg eller hjälpmedel. I studien innebär benämningen "tyst barn" ett barn som är motvilligt eller omotiverat att prata under samtalet. Valet att i uppsatsen fokusera på samtalspraktiker som möter tysta barn grundar sig i vår upplevelse kring att den målgruppen tenderar att hamna i skymundan, till följd av sin tystnad. Trots deras tystnad kan man anta att det även hos dessa barn kan finnas ett behov att få utlopp för sina tankar, känslor och upplevelser med en trygg vuxen. Vi socialarbetare behöver således utveckla och använda oss utav olika metoder, verktyg och hjälpmedel för att inkludera och underlätta för barnen under mötet med oss.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka orsaker till barnets tystnad som socialarbetare uppmärksammar. Vidare åsyftar studien även att undersöka olika samtalsmetoder, verktyg och hjälpmedel som socialarbetare eventuellt använder för att främja det tysta barnets delaktighet i samtal.

1.3 Frågeställningar

- Vilka orsaker till barnets tystnad lyfts av socialarbetare?
- Vilka samtalsmetoder, hjälpmedel och verktyg kan användas i samtal med tysta barn och hur används de för att delaktiggöra barnet?

2. Tidigare forskning/kunskapsläge

I följande avsnitt redovisas tidigare forskning som rör studiens valda forskningsområde. Det utvalda materialet avser att lyfta det tidigare kunskapsläget för att bidra med en djupare samt bredare evidensbaserad uppfattning. Så småningom används nedanstående material i syfte att försöka förstå samt analysera studiens resultat.

2.1 Relationsskapande arbete

För att arbetet med barnet ska fungera på bästa möjliga sätt bör arbetet vägledas av barnets egna behov, inte av utomståendes förutfattade meningar om vad som är bra för det individuella barnet. Det finns ingen "bra terapi" som omfattar samtliga barns behov. Den professionella ska erhålla kompetens nog att kunna anpassa arbetet på ett sätt där barnets individuella behov tillgodoses. Den professionella behöver även inneha tillräckligt med kompetens för att vara beredd på när barnet börjar prata, det vill säga när barnet väljer att berätta. I den stunden får den professionella inte avskräckas. Detta skulle kunna lämna ett intryck av att socialarbetaren lämnar barnet ensamt att tillgodose sina egna behov (Crenshaw & Hardy 2007).

Lefevere et al. (2008) har identifierat ett antal dimensioner inom socialt arbete som avser grundläggande villkor och färdigheter i kommunikation med barn. Dessa är uppdelade i tre kategorier: att veta, att vara och att agera. Den första kategorin, att veta, handlar om värdegrund och etiska åtaganden för en inkluderande praktik. I praktiken skall socialarbetaren utifrån sin vetskap behandla barn som kompetenta aktörer med rätt till delaktighet, tillhandahålla information och förklaringar samt framhäva barnets åsikter. Socialarbetaren ska vara barncentrerad, medveten om och kunna tillgodose barnets behov och rättigheter samt ha ett antiförtryckande tillvägagångssätt. Särskilt framträdande

blir kärnvärden som att vara respektfull, pålitlig, tillhandahålla tid och utrymme samt beakta konfidentialitet. Den andra kategorin, att vara, innefattar en känslomässig och personlig kapacitet eller förmåga att arbeta på djupet, snarare än på ytlig nivå. Det innebär att som professionell erkänna och nyttja sina egna känslor (så kallad motöverföring) samt att känna sig bekväm i arbetet med barns kraftiga känslor. Detta bör arbetas med genom att utveckla relationer till barn på en mellanmännisklig nivå och kunna uppvisa etiska värden som mänsklighet, entusiasm, värme, vänlighet, humor, lekfullhet och omsorg/omtanke. En övergripande princip inom denna kategori är att vara genuin, transparent och ärlig samt använda personcentrerade egenskaper som empati, kongruens, uppriktighet och öppenhet. Den sista och tredje kategorin, att agera, behandlar mikrofärdigheter och performativa tekniker. Här lyfts vikten av att tillhandahålla lämpliga och genomtänkta miljöförhållanden samt andra komponenter som att etablera förtroende och arbeta flexibelt efter barnets takt och behov. Ett exempel är att använda lek och andra symboliska, kreativa, icke-verbala och uttrycksfulla tekniker (Lefevre et al. 2008).

O'Reilly och Dolan (2015) lyfter hur socialarbetare bör förhålla sig i mötet med barn. Det är väsentligt att socialarbetaren är trygg och säker i sig själv. Forskning visar att somliga socialarbetare kan uppleva oro för att orsaka barn ytterligare skada och ångest under mötet. Därmed medföljer en eventuell risk att socialarbetaren blir osäker och reserverad, vilket skapar en barriär i bildandet av meningsfulla relationer med barnet. Det är av stor vikt att det säkerställs att socialarbetare inom fältet är skickliga kommunikatörer samt känner tillförsikt och engagemang i sitt arbete med barn i akut behov av vård och skydd (O'Reilly & Dolan 2015). Samtal med barn kräver att den professionelle är lyhörd och utrustad med god kompetens. I och med att stödet är relationsbaserat kan det empatiska arbetet underlätta. Avsaknaden av en trygg relation mellan professionell och klient resulterar i ett platt och ytligt arbete. I sådana fall fyller kreativa tekniker och metoder inte heller sin funktion (Crenshaw & Hardy 2007).

Crenshaw & Hardy (2007) belyser begreppet empati i sin studie. Empati beskrivs vara av betydelsefullt värde för terapins utveckling och framgång, inte minst i samtal med barn. Delvis består empati av kognitiva men även emotionella färdigheter. Förmågan att känna empati beskrivs vara likt förmågan att förstå sin medmänniska utifrån där denne befinner sig emotionellt. Det kräver en känslighet och förståelse för den andres upplevelser. Relationsskapandet med barn som utsatts för trauman är ytterst komplext. Barnen bär på tunga historier fyllda av utsatthet, sorg och ilska. Av förmodan har barnet varit med om situationer som inneburit svek, straffåtgärder och kontroll, vilket kan innebära att den professionella inte bemöts välkomnande av barnet. Trots det kräver mötena att den professionella har en djup respekt för klientens erfarenhet och tar hänsyn till kulturella, etniska, ekonomiska och sociala krafter som formar klienten. Färdigheter såsom kulturell känslighet samt kulturell kompetens blir därav av relevans i förståelse för barnet och dess sammanhang (Crenshaw & Hardy 2007).

Genom att den professionella verkar för att klientrelationen ska vara präglad av tillit och trygghet, kan även klientens empatiska förmåga stärkas. Genom att bygga förtroende tenderar barnet att utveckla empati, dels för sig själv men även för andra. Barn som varit utsatta för övergrepp och traumatiska händelser kan med hjälp av socialarbetarens empatiska förhållningssätt uppleva socialarbetaren som en pålitlig och trygg person. Därav är det viktigt att socialarbetaren brukar sin

kompetens på ett professionellt sätt. Detta i synnerhet för att barnet ska förses med möjlighet att sätta ord på tidigare händelser och omvandla dessa händelser till ett förslutet minne. Barn behöver berätta om sin historia, vare sig det är med hjälp av symbolisk lek eller via verbalt språk. Det är på detta vis barnet förflyttar händelsen till dåtid. Genom att socialarbetaren förstår och bekräftar upplevelser kan barnet utveckla en ny mening med vardagen samt sätta saker och ting i perspektiv. Enbart när barnet upplever sig kunna avmaskera sina mest skamliga känslor och upplevelser kan barnet uppnå självacceptans (Crenshaw & Hardy 2007).

2.2 Kommunikation på barnets villkor

Emellanåt räcker inte ord till. Crenshaw & Hardy (2007) skriver att i samtal där barnet förväntas återberätta erfarenheter av våldsutsatthet, sexuella övergrepp och trauman kan den lingvistiska förmågan begränsas eller nästintill upphöra. Symboler, metaforer och uttryck kan i dessa situationer ersätta tal och trots det verka för ett kommunikativt rikligt samtal. Crenshaw & Hardy (2007) menar på att en essentiell del i det behandlande arbetet är att barnet får arbeta i sin naturliga takt för att närma sig traumatiska händelser. I stunder där barnet upplever svårigheter med att återberätta kan arbetet upplevas ha stagnerat. Då kan symbolisk lek hjälpa barnet att från avstånd successivt närma sig händelserna. Leken tillåter barnet att hålla ett behövligt avstånd tills dess att barnet känner sig redo att konfrontera händelsen. Genom att utspela sina händelser kan de tillsammans med socialarbetaren arbeta för att finna sin röst och eventuellt få utlopp för den känslomässiga bördan de burit på (Crenshaw & Hardy 2007).

Även O'Reilly och Dolan (2015) menar att känslomässiga underströmmar som kan medfölja av övergrepp behöver bemötas med en terapeutisk process med lekfulla inslag och attribut. I dessa fall bör socialarbetare avstå från att uppmana barnet att återberätta händelsen i form av en verbal beskrivning. Detta på grund av att barnet kan sakna kognitiv eller verbal förmåga att berätta. Initiering av verbal kontakt kan således skapa en automatisk barriär som förmedlar ett krav på att barnet måste möta den vuxnas kommunikationsnivå. Lek har sedan länge erkänts som det primära medlet för att lära känna barn och beskrivs som deras föredragna kommunikationsmetod. Barn är mer bekväma med lek och lär sig om sin omvärld, organiserar och förstår sina upplevelser genom leken. Socialarbetaren bör vara trygg i sig själv, använda kommunikationsfärdigheter och sin kreativa förmåga för att möta barnet på önskad nivå. Med grundläggande kreativ förmåga menas i denna kontext att använda kreativa medel som anses lämpliga, med hänsyn till barnets mognad och ålder. Det är av markant betydelse att socialarbetare känner till vilket kommunikationssätt som det aktuella barnet föredrar och därigenom skapar en barncentrerad process. Som konkreta exempel i det kreativa arbetet nämns lek, teckning och målning (O'Reilly & Dolan 2015)

Det direkta arbetet med barn är en avgörande faktor i bedömningar och innebär i praktiken att se, observera, samtala, skapa och engagera sig med barnet (O'Reilly & Dolan 2015). Det finns framtagna standarder gällande skydd och välfärd för barn som rekommenderar att kommunikationen i sociala insatser för barn sker utifrån barnets aktuella ålder, utvecklingsstadium och kommunikativa behov. I forskningsstudien förekommer följande citat som beskriver hur barncentrerade interaktioner bör formos:

Följ, snarare än att alltid tro att vi kan eller bör leda; lyssna aktivt istället för att alltid prata; engagera sig med barn på deras villkor; inte endast våra, respektera vad de kan göra snarare än att till stor del fokusera på vad de inte kan göra; föra vår kreativitet och kunskap till de interaktioner vi har med dem.
(O'Reilly & Dolan 2015, s.1194)

Barn uppskattar inte att alltför länge sitta och prata på tu man hand. Följaktligen rekommenderas socialarbetare att bli bekväma med att använda sig av åldersanpassade lekar och kreativa aktiviteter (O'Reilly & Dolan 2015). Även Lefevere et al. (2008) lyfter vikten av att som socialarbetare använda ett barncentrerat tillvägagångssätt, anpassa sin kommunikativa stil och inkludera barnvänliga metoder och tekniker. I det fall socialarbetaren istället använder sig av alltför vuxencentrerade, fakta- och uppgiftsbaserade eller verbalt beroende metoder kan det hämma kommunikationen med barnet. Det är vitalt att socialarbetaren blir flexibel i det avseende att denne anpassar system och procedurer till att barnet tilldelas en viss kontroll över både process och innehåll. Barnet bör förberedas inför sitt deltagande, ges förklaringar om processen samt erbjudas frihet när det gäller omfattningen av deltagandet, med utrymme för vissa kompromisser och förhandlingar. Den professionella ska ha en rättskänsla, samtidigt som denne förser barnet med stöd och uppmuntran (Lefevere et al. 2008).

Att påbörja den kommunikativa processen i mötet genom att använda en frileksmetod anses vara fördelaktigt. Genom lekmetoder ges socialarbetaren möjlighet att förstå barnets sätt att förmedla, uttrycka och forska sin inre värld. Engagemang på ett indirekt sätt beskrivs vara utmanande i kontrast till det traditionella direkta arbetssättet. Tidigare forskning har emellertid påvisat goda resultat i det indirekta och lekbaserade tillvägagångssättet. Det har resulterat i att bedömningsprocesser blivit till en alltmer barncentrerad upplevelse, fått barn att öppna upp sig fortare och höjt barnets representativa röst i bedömningar. I samtliga möten med barn rekommenderas socialarbetare ha lämpligt material tillgängligt i mötena. Materialet ska vara anpassat utifrån kunskap om barnets ålder, intressen, talanger och kognitiva förmåga att påbörja en kommunikationsprocess. Socialarbetare upplever att barnen i större utsträckning är positivt inställda såväl under besöket som under samtalet när de möts av tillgängligt lek- och konstmaterial. Det är avgörande att verksamheter visar ett genuint kontaktskapande och att arbetsplatsen är en barnvänlig plats. Socialarbetare behöver vara genuina och uppvisa en vilja att engagera sig med barn i deras takt och på ett sätt som minskar stress och oro (O'Reilly & Dolan 2015).

I studien presenterar författarna ett flertal lekbaserade tekniker med olika ändamål och inlärningsmetoder som använts av socialarbetare. Teknikerna syftar till att stödja barnen i att uttrycka sin värld på ett lämpligt sätt. Metoderna som lyfts fram är: (1) introduktion till spela media (play media), (2) få kontakt med det inre barnet, (3) icke-direktiv lek, (4) terapeutiska berättelser, (5) sexdelad berättelse, (6) sandlek, (7) ritteknik, (8) arbetsblad och (9) ritning av fågelbo (O'Reilly & Dolan 2015). Samtliga metoder kommer redogöras nedan i ordning:

En metod är *introduktion till att spela media*, vilken innebär att socialarbetaren engagerar och bekantar sig med det rekommenderat samt åldersanpassat material för kommunikation. Materialet innefattar användning av dockor, människor, djur,

statyetter, dockhus och möbler, leksaksmat samt matlagningsredskap, fordon, lekdeg, lera, färger, kriter och konstmaterial (O'Reilly & Dolan 2015).

Metoden *få kontakt med det inre barnet* har sin utgångspunkt i att "den bästa läraren är du själv som barn och det är viktigt att komma ihåg hur det är att vara barn" (O'Reilly & Dolan, s.1196). Deltagarna får genom denna teknik reflektera över positiva lekupplevelser i sin barndom och använda konstmaterial för att representera tankar och minnen på papper (O'Reilly & Dolan 2015).

Icke-direktiv lek syftar till att uppmuntra barn till att kommunicera sina tankar, behov och känslor genom lek. Därigenom ska barnet med stöd av socialarbetaren utveckla en positiv självuppfattning, självacceptans och självrespekt. I icke-direktiv lek tar barnet full ledning i all lekaktivitet där barnets takt och riktning beaktas. Metoden syftar till att ge barnet en möjlighet att få utlopp för olika känslor och upplevelser. Detta görs i samband med att färdigheter diskuteras och visas med stöd av videodemonstration (O'Reilly & Dolan 2015).

I användandet av *terapeutiska berättelser* läses eller skapas berättelser tillsammans med barn i syfte att minska barnets rädslor och betona vikten av demaskering av dessa. Socialarbetaren skriver en terapeutisk berättelse tillsammans med barnet som denne arbetar med (O'Reilly & Dolan 2015). Genom *sexdelad berättelse* bedömer socialarbetaren ett barns coping-förmåga. Via denna metod ges socialarbetaren insikt i barnets attityder, övertygelser, känslor och uttryck. Deltagarna skapar en egen sexdelad berättelse med hjälp av sex bilder: (1) en hjälte/hjältinna och var de bor, (2) vad deras uppgift eller uppdrag är, (3) ifall någon kan hjälpa hjälten - i så fall vem eller vad, (4) vem eller vilka hinder som finns och kan hindra dem från att slutföra sin uppgift, (5) hur huvudpersonen kan klara av hinder som uppstår och (6) vad som händer hjälten/hjältinnan i framtiden (O'Reilly & Dolan 2015). Hjälten/hjältinnan kan tolkas som representativ för det aktuella barnets situation, resurser, skyddsfaktorer samt barnets syn på framtiden.

Via *sandlek* skapar barnet en berättelse eller bild i sanden och socialarbetaren frågar om berättelsen eller bilden. Socialarbetaren kan välja om det finns något specifikt som samtalet ska fokusera på (O'Reilly & Dolan 2015).

När det gäller *ritteknik* inkluderar det att utforska problem eller uppfattningar som barn har erhållit via egna erfarenheter. Barnet skapar sin värld på papper genom linjer, former och färger. Via teckningen ger barnet en allmän beskrivning om de personer och objekt som finns med i ritningen. Barnet berättar sina tankar och åsikter kring var och en av dessa samt vad barnet gillar och/eller ogillar med dem (O'Reilly & Dolan 2015).

Arbetsblad kan användas för att få en uppfattning kring barnens känslor, ställen de känner sig trygga/otrygga på och vem de skulle vända sig till för hjälp. Barnet får ett arbetsblad anpassat för den givna situationen och ombeds att fylla i det (O'Reilly & Dolan 2015).

Den sista tekniken är *ritning av fågelbo* där innehållet i bilden analyseras. Socialarbetarens uppgift är att utläsa bilden och tolka uttryck. Omfattar boet en fågelunge, föräldrar, stöds boendet eller är det osäkert? (O'Reilly & Dolan 2015).

2.3 Icke-verbala kommunikation

En markant del av informationsutbyte sker inte genom det talade ordet, utan genom icke-verbala signaler. Här ingår tonfall, ansiktsuttryck, gester och hållning samt intryck från omgivningen. Dessa icke-verbala signaler kan vara omedvetet negativa. För att kunna undvika dem behöver professionella bli medvetna om de icke-verbala signalernas påverkan (Zech & Seemann et al. 2015).

Det finns flera gynnsamma icke-verbala kommunikationssätt som kan användas i samtal med barnet. Samtliga möten bör ske i ögonhöjd med barnet, till exempel sittande. Fysisk kontakt kan fungera som ett lugnande medel men kontakten ska inte vara påtvingad, genom exempelvis handslag. Det är av betydande roll att socialarbetaren har kontroll över ansiktsuttryck och tonfall. Detta för att inte framstå som förfärad eller orolig. Genom att bemästra denna typ av signaler kan socialarbetaren förmedla ett lugn och upplevas som självsäker och tydlig. Utöver att mötas i ögonhöjd, beakta tonfall och ansiktsuttryck bör den professionella använda sig av ett lämpligt och barnvänligt men inte barnsligt språk. Det är väsentligt att begripliggöra information och förklaringar för att främja barnets känsla av kontroll. All information bör förmedlas i positiv anda, på ett ärligt och barnvänligt sätt, utan att exkludera somliga delar som bortser från barnets rätt till information. Den professionella ska i första hand prata med barnet och inte om barnet samt erhålla ett aktivt deltagande, snarare än att vara passivt delaktig (Zech & Seemann et al. 2015).

Snarare än att framhäva professionell distans eller auktoritet, bör den professionella erbjuda barnet stöd, bekräftelse och uppmärksamhet. En vital aspekt av det kommunikativa arbetet med barn är att arbeta stärkande och aktivera barnets inre resurser. Som stöd kan den professionella använda sig av hjälpmedel som handdockor, gosedjur, trolleritrick eller linjeteckningar. Även barnets egna fantasi och kreativa förmåga kan komma till användning. Barnet kan genom fantasin föreställa sig en inre eller imaginär plats för välbefinnande eller äventyr. De kan även skapa berättelser, tolka om ljud och influenser och omvandla dessa till en lättsam och lekfull kontext (Zech & Seemann et al. 2015).

2.4 Barnets tystnad - orsaker och bemötande

Utöver en tystnad till följd av irrelevant samtalsinnehåll, bristfälligt förtroende för vuxna eller upplevelser av orimliga krav, är vissa barn till sin natur tystlåtna, tillbakadragna och blyga, särskilt under kontakt med nya eller främmande människor. Emellertid kan denna blyghet ha en direkt koppling till rädsla och ångest som kan skapa hinder och lidande för barnet. Det är således nödvändigt som professionell ta reda på vad som döljer sig bakom tystnaden för att kunna särskilja vad som är blyghet kontra osäkerhet. Parallellt med detta nämner Socialstyrelsen (2018) att barnets tystnad även kan bero på barnets sociala och kulturella bakgrund (Socialstyrelsen 2018).

Ytterligare en orsak bakom barnets tystnad lyfts av Crenshaw & Hardy (2007). ”Integritet är väldigt viktigt för barn; hemlighetsfullhet är inte det. Att etablera integritet är gynnsamt; att hålla hemligheter skapar en känsla av hjälplöshet” (Crenshaw & Hardy 2007:165). För att kunna hjälpa barn kräver arbetet ett utforskande av smärtsamma skamkänslor. Ofta bottnar dessa känslor i en ofrivillig tystnad. Eftersom barn kan känna en viss lojalitetsplikt, är det vanligt att de upplever intensiv ångest och skuld när de avslöjar händelser som övergrepp, framför allt sexuella övergrepp inom familjen. Vid barnmisshandel som sker inom

familj uppmanas barn att hålla hemligheten för sig själva. Om de skulle berätta för utomstående skulle det innebära att nära och kära riskerar fara illa eller skadas. Att berätta om dessa händelser kräver därför mod (Crenshaw & Hardy 2007). Förutom hotet från familj uppger Arnell & Ekblom (2010) att trauma kan utgöra hinder i avslöjandet av det dolda våldet. Barns fantasi och spontanitet påverkas onekligen negativt av traumatiska händelser och kan begränsa barnets tankeutrymme. Det förekommer även situationer där barnet väljer passivitet och självmant blockerar händelsen med syfte att förtränga den. Då undviker barnet både frågor och lek som påminner om händelsen (Arnell & Ekblom 2010).

Trots dessa faktorer som kan utgöra hinder i samtalet, tyder forskning på att barn har ett stort behov av att avlastas. Samtidigt som barnet kan ha en vilja att undvika konfrontation av traumatiska händelser, kan det koexistera ett lika stort behov av att bli avlastad och dela med sig. Som tidigare nämnt behöver barn ta sin tid med att berätta om sina händelser. Faktorer som kan vara avgörande för hur passande det är för barnet att återberätta är barnets inre resurser, timing, förmåga att hantera yttre stress, relationen mellan barnet och den professionelle men även tillgången till yttre stöd (Crenshaw & Hardy 2007).

Att det finns ett behov hos barn att berätta om traumatiska händelser styrks av Kolar & Davey (2007). När barnet avslöjar sin hemlighet kan det uppstå motstridiga känslor. Vanligtvis uppstår en känsla av lättnad över att inte behöva bevara hemligheten, men det är lika vanligt att barnet upplever skam och skuld över eventuella konsekvenser. Den professionella bör tydligt markera att våldet aldrig är barnets fel samt att det är rätt att prata om situationen även om barnet tidigare blivit tillsagt att hålla händelserna hemliga (Kolar & Davey 2007). Crenshaw & Hardy (2007) menar dock på att om barnet inte tillåts ta sin tid för att på ett naturligt sätt återberätta förekommer en risk för retraumatisering, det vill säga ett återupplevande av traumat. Det är viktigt att inte pressa barnet och konfrontera i alltför hög grad. Förutom att traumat kan återuppstå råder en risk att barnet mister förtroende för sig själv eller den professionella. Givetvis är samtal med barn ett skört och komplext arbete men barn är oerhört symboliska i både kommunikation och lek. Om professionella har en autentisk närvaro och nyfikenhet bör de inte missa det som barn vill att de ska se och höra (Crenshaw & Hardy 2007).

Ljunggren (2019) skriver att tystnad i samtal kan vara ångest- och regressionsframkallande för klienten. Det finns strategier som kan fungera ångestförebyggande under eventuella tystnader som kan uppstå. Dessa är viktiga för socialarbetaren att ha kännedom om och bemästra. Det krävs i första hand att socialarbetaren är uppmärksam på tystnader som kan uppstå i samtalsrummet samt är medveten om orsaker bakom dem. Som tidigare nämnt kan det grunda sig i osäkerhet hos klienten kring den professionellas förväntningar eller vara ett utrymme där klienten reflekterar kring den ställda frågan. Socialarbetare behöver sålunda göra en korrekt bedömning av den rådande tystnaden, parallellt med en empatisk lyhördhet. Beroende på vad bedömningen visar kan tystnaden bemötas på olika vis. I det fall där klienten reflekterar kan socialarbetaren vila i tystnaden. Skulle klienten däremot förmedla oro och osäkerhet bör socialarbetaren bemöta det genom att säga något lugnande, ställa en fråga eller byta samtalsämne (Ljunggren 2019).

Konkretion och tydlighet är komponenter som i samtal beskrivs fungera hårbärgerande och förebyggande mot ångest och regression. Tydlighet handlar om att socialarbetaren behöver vara tydlig kring samtalsstruktur, vilket kan trygga klienten som därmed inte behöver undra över vad som väntas ske. Tydligheten går att främja på flera sätt. Det kan vara att socialarbetaren under inledningen av mötet informerar om tiden till förfogande, återspeglar det föregående samtalet eller föreslår att ta vid där samtalet slutade. Ytterligare en metod för att förebygga stress och ångest är att summera varje samtal innan samtalets avslut. Bestod samtalet av ett känslomässigt innehåll, kan det vara fördelaktigt att före samtalets avslut bryta det aktuella tillståndet i affekt genom att fråga klienten om det är okej att avsluta mötet inom några minuter (Ljunggren 2019).

På Barn- och ungdomspsykiatri i västra Sverige genomfördes en forskningsstudie med syfte att undersöka vad kuratorer anser vara ett gott tillvägagångssätt i samtal med barn och anhöriga. Ek et al. (2015) skriver att elva kuratorer intervjuades och studien resulterade i framställandet av fyra grundläggande teman. Dessa fyra teman är följande: det värdefulla lyssnandet, arbetsallians, integrerad arbetsform och hopp. Kuratorerna förklarade de fyra teman som lyckosamma i etablerandet av allians och förtroende. Genom att bygga förtroende mellan kurator, patient och anhöriga kan den professionella få en större inblick i patientens psykiska lidande och vardagsproblem. Att synliggöra anses vara ytterst viktigt för ett gott socialt arbete. Synliggörandet kan tas i uttryck på olika sätt, dels genom att bekräfta känslor och problem som patienten har. Utöver det integrerar kuratorerna egna arbets- och livserfarenheter i mötet med patienten, vilket de upplever gör mötet och relationsskapandet mer naturligt. Slutligen uppger kuratorerna att hopp är en viktig komponent. Hopp ska förmedlas, även i svåra stunder. Av studiens forskningsresultat framgår det att patienter i många fall var från familjer där känslor inte kommuniceras eller uttrycks. Därför upplevdes mötet med kuratorerna som en trygghetszon där känslor och tankar värderas högt och snarare uppmuntras än nedslås. Kuratorerna upplever att samtalen med patienter inte alltid blir lika verbala som tänkt utan kan till stor del bestå av lyssnande och bekräftelse. För både patienterna och dess anhöriga kändes denna typ av samtal värdefulla och minskade ensamhetskänslor (Ek et al. 2015).

3. Teori

I följande avsnitt redovisas de teorier som studien omfattas av. Teorierna är avsedda att fylla funktionen av ett analytiskt verktyg. I analysavsnittet ska teorierna verka för en ökad förståelse för framtaget resultat. Den teoretiska referensramen innefattar handlingsutrymme, barndomssociologi och barnet som aktör samt kommunikationsteori. Samtliga ramar åsyftar att behandla såväl socialarbetares som barnets roll i samtal.

3.1 Handlingsutrymme

Handlingsutrymme beskrivs av Evan & Harris (2004) som ett sätt för socialarbetaren att arbeta mellan begränsningar. Yrkesutövare styrs av faktorer som är oundvikliga, såsom arbetsplatsens kommandon, aktuell lagstiftning samt resursfördelning. Trots komplexa regelverk som sätter ramar för arbetet existerar ett utrymme som möjliggör för socialarbetaren att handla fritt. Denna professionella frihet är ett resultat av bedömningar, rutiner samt skyldigheter men kan dock aldrig tillåtas överskrida arbetsplatsens principer. Hur denna frihet brukas beror på faktorer som den professionellas personliga intressen och

karaktär. Dock är utrymmet i sig varken positivt eller negativt, utan snarare en möjlighet för socialarbetaren att handla (Evan & Harris 2004).

Evan & Harris (2004) menar på att socialarbetare sällan kan förväntas enbart handla utifrån regler och manualer. Det sociala arbetet är alltför komplext och professionella ställs ständigt inför situationer som kräver ett handlande utöver arbetsplatsens riktlinjer. Arbetet kan inte enbart reduceras till standardiserade svar och tillvägagångssätt av den orsak att klienters behov kan vara skiftande och oberäkneliga. Därför krävs att socialarbetaren besitter kunskap, medvetenhet och ett gott omdöme kring det fria utrymmet, särskilt då okända och oväntade känslor eller reaktioner hos klienten kan uppstå. För att det sociala arbetet ska gynnas av handlingsutrymmet bör socialarbetaren föregå med goda tolkningar av befintliga regler och riktlinjer. Endast då kan arbetet bestå av ett möjliggörande och ett utvidgande av handlingsutrymme (Evan & Harris 2004).

3.2 Barndomssociologi

James & Prout (2015) menar på att det inte var förrän 1900-talet som barnets roll fick en framträdande betydelse i samhället. Det så kallade "barnets århundrade" kännetecknas av en uppkomst av det barndomssociologiska synsättet – ett sätt att förstå barnets tidiga år av människolivet i ett socialt sammanhang (James & Prout 2015). Denna teori presenteras med hjälp av en tolkningsram som redogör för barnets initiala år. Tolkningsramen används för att förstå de inledande åren i social kontext men även för att betona barndomen i form av en social konstruktion. Barndomssociologi kännetecknas av att synen på barnet ändrats från att betrakta barnet som "becoming" till numera "being". Syftet med detta är att betona att barnet inte ska betraktas eller uppfattas som ett objekt i behov av skydd och omsorg av den vuxne, utan snarare som en kompetent aktör. Barndomen existerar i barnets egna sociala och självständiga kontext och bör därav inte ses som en period med syfte att uppnå vuxenlivet (James & Prout 2015). Istället har barndomssociologin ett perspektiv där barn uppfattas som egna aktörer i grupp. Visserligen är barnet aktivt i en ständig process av ett utvecklande och ett så småningom blivande (becoming) men denna process poängteras ske parallellt med varandet (being) (Halldén, 2007).

Dock lyfter Halldén (2007) ett kritiserande perspektiv som belyser vikten av att understryka att det inte är ett eftersträvt eller fulländat mål för barnet att växa upp. Att därför beskriva barnet som "being" kan uppfattas åsidosätta och frånse de faktiska skillnader som existerar mellan barn och vuxen. Visserligen är kritiken mot teorin befintlig. Samtidigt som den är av värde att lyfta anses teorin trots detta vara av fördel för studiens genomförande då den värnar om barns kompetens och inlärningsförmåga (Halldén 2007).

3.2.1 Barnet som aktör

Barn är inte endast passiva objekt eller produkter av universella, biologiska och sociala processer, utan är aktiva deltagare såväl i egna som i vuxnas sociala världar. /.../ Barn är dessutom inte enbart sociala aktörer eller individer som uttrycker sina önskemål, demonstrerar starka anknytningar och så vidare - utan barnens interaktioner gör skillnad (James & James, 2004, s.24)

Utifrån ovanstående är barndomssociologi en teori som möjliggör för barnet att delta samt påverka situationen denne befinner sig i. Wyness (2006) förklarar att aktörskapet barnet besitter ger barnet möjlighet att påverka och göra skillnad i

social kontext. Aktörskapet talar för att barnet som självständig individ förmedlar egna behov och intressen genom anspråk och uttryck. Barnet är en social aktör som kan få sin röst hörd även om den västerländska kulturen sedan länge bemött barn som behövande och underlägsna. Om barn enbart uppfattas som biologiskt och psykologiskt underlägsna föreligger svårigheter för utomstående att beakta barnets möjlighet att faktiskt göra anspråk utifrån egna möjligheter och preferenser. Barn besitter nyttig och värdefull kompetens och denna kompetens ska inte misstas för oseriös eller oviktig. Därav blir denna teori ett sätt att representera barnets delaktighet, aktörskap samt röst i samhället snarare än ett passivt objekt (Wyness 2006).

3.3 Kommunikationsteori

Kommunikationsteori syftar till att beskriva kommunikation som sker mellan individer och grupper (Fiske 1997). I huvudsak behandlar teorin kommunikation utifrån det verbala språket. Emellertid bör kommunikation analyseras och förklaras utifrån all form av social samverkan och kommunikation (Fiske 1997; Jensen & Ulleberg 2013). Kommunikationsteori kan förklaras utifrån två modeller. Den ena är transmissionsmodellen som innefattar linjär kommunikation och den andra är transaktionsmodellen som behandlar cirkulär kommunikation. Transmissionsmodellen betraktas som ensidig kommunikation, där sändaren kommunicerar kort och genom monolog till mottagaren, vilket utgör en så kallad linjär process. Transaktionsmodellen däremot, utgör den cirkulära processen av kommunikationen där samtliga parter är involverade och via dialog skapar och påverkar samtalet gemensamt. Modellen är således relationsskapande och ömsesidig till sin karaktär då samtliga deltar i kommunikationen. Transaktionsmodellen anses tillhöra den moderna delen av kommunikationsteori (Jensen & Ulleberg 2013).

3.4 Kommunikationsteori och samtal med tysta barn

I syfte att anpassa kommunikationsteorin till studiens syfte och frågeställning, har vi valt att fördjupa oss i teorin genom att inkludera begrepp av relevans för vår studie. Följande begrepp kommer att inkluderas: koder, icke-verbala kommunikation, analog nivå samt vida/snäva mönster.

Signaler som förmedlar information utan att informationen blivit verbalt uttryckt kallas för koder. Koder avslöjar betydelsen bakom det som en individ uttrycker utan att inkludera verbalt språk. Koderna består av gemensamma betydelser och regler för tillämpningen av dem. De kan innefatta kroppsspråk och tonfall (Fiske 1997), vilka är delar som tillhör den icke-verbala kommunikationen. De icke-verbala uttrycken ger indikation på attityder och känslor hos talaren samt förmedlar information till mottagaren om talarens inställning till samtalet. Utan att använda sig av verbalt språk kan talaren styra kommunikationen, vilket betraktas som kommunikation på analog nivå (Jensen & Ulleberg 2013; Fiske 1997). Den analoga nivån kan underlätta i samtal med barn, framför allt genom att använda sig av annat material för att komma till uttryck. Därtill hör att rita, leka, sjunga eller skapa (Jensen & Ulleberg 2013).

Enligt Jensen & Ulleberg (2013) kan kommunikationen mellan barn och vuxna tolkas utifrån Berit Baes, pedagog samt forskare inom förskolepedagogik, definition av vida och snäva mönster. Det som styr kommunikationsmönstret är den vuxnes inställning i samtalet med barnet. I de fall där barn förväntas leva upp

till och anpassa sig efter den vuxnes förväntningar, blir kommunikationsmönstret snävt. Skulle barnet däremot tillåtas ett utrymme där den vuxne istället styr samtalet utifrån barnets villkor och önskemål, ses det som vida kommunikationsmönster. Vida kommunikationsmönster leder till att barnet tillskrivs en mer aktiv och delaktig roll, detta då barnets röst och icke-verbal kommunikation respekteras och framhävs (Jensen & Ulleberg 2013).

4. Metod

4.1 Forskningsdesign

Denna studie presenteras i form av en kvalitativ undersökning där vi använt oss av semistrukturerade intervjuer som metod. Kvale & Brinkmann (2014) beskriver en kvalitativ intervjustudie som ett utbyte av information och perspektiv. Respondenterna ges möjlighet att uttrycka sina uppfattningar, samtidigt som forskaren erhåller information och kunskap (Kvale & Brinkmann 2014). Larsson (2005) beskriver att en kvalitativ studie kännetecknas av beskrivande samt omfattande kvalitativ data och information som erhållits av respondenter. Detta i sig betyder inte att forskaren studerar ämnet utifrån samtliga verkställbara perspektiv. Forskaren måste snarare avgränsa forskningsområdet (Larsson 2005). I denna studie avgränsas forskningen till att enbart innefatta yrkesverksamma socialarbetares erfarenheter av samtal med tysta barn. Därav är det väsentligt att beakta att studien inte omfattas av barnets syn på samtal eller delaktighet.

4.2 Informationssökning

De databaser som användes i sökprocessen var PsycInfo, SwePub, Pubmed, Google Scholar, Socialvetenskaplig tidskrift, Sagepub, Idunn, Wiley Online Library och Oxford University. Samtlig forskning som eftersöktes och slutligen användes i materialet är referentgranskad. Sökorden vi använde oss av var *silent children in social work**, *(social worker's) communication with children*, *samtal med barn*, *tysta barn*, *socialarbetare och kommunikation med barn*, *terapi med barn*. I majoriteten av databaserna skedde sökningarna utan vidare framgång och generellt sett var sökträffarna ytterst begränsade. Vi mottog sökhjälp av Malmö universitets bibliotek som även de uttryckte svårigheter att hitta forskningsmaterial och kunde således endast bistå med ett forskningsbidrag. Vi la tidigt märke till att detta är ett eftersatt forskningsområde med stor avsaknad av forskning ur socialarbetares perspektiv. Av denna orsak fick vi utöka forskningsfältet och övergå från att endast söka i det sociala arbetets fält till att inkludera kommunikation med barn i övriga fält. Materialet som framkom användes för att få en insyn i hur professionella kan kommunicera på ett inkluderande sätt med barn. Vi valde att inkludera såväl nationell som internationell forskning.

4.3 Intervjuguide

Innan intervjuguiden skapades sökte vi inspiration från intervjuguides i andra uppsatser för att få idéer kring intervjuupplägg, frågor och formuleringar. Vidare läste vi litteratur inom det aktuella forskningsområdet och därefter integrerades somliga delar in i intervjuguiden, såsom makt samt social och kulturell bakgrund. Slutligen diskuterade vi sinsemellan vilka huvudkategorier som vi ville inkludera. Vi framställde en intervjuguide med öppna frågor (se Bilaga 1) som vi ansåg vara av relevans och lämpliga i förhållande till studiens syfte och frågeställningar. Efter genomförandet av de första intervjuerna la vi märke till naturliga ingångar och

spår. Därigenom reviderades intervjuguiden och utökades till att innehålla 16 frågor, från den ursprungliga versionen som bestod av 14 frågor.

4.4 Urval

I denna studie har fem socialarbetare medverkat i de kvalitativa intervjuerna. Socialarbetarna är från olika arbetsplatser och geografiska områden i Sverige. Syftet med intervjuerna var att undersöka deras erfarenheter av samtal med tysta barn och vilka samtalsmetoder, hjälpmedel och verktyg de använder för att delaktiggöra barnen. Vi har avgränsat urvalet till att intervjua fem socialarbetare som utövar samtalspraktik med barn, samtliga inom olika områden av socialt arbete. Detta i syfte att få ett så brett och nyanserat resultat som möjligt. Trost (2010) påpekar att urvalet i kvalitativa studier bör vara varierat med olikheter men ändå hålla sig inom ramen för studien och dess syfte (Trost 2010).

Uppsökandet av respondenter har skett genom annonsering på sociala medier, kontakt med såväl nuvarande som tidigare arbetsplatser men även genom att ta direktkontakt med socialarbetare via mail för att undersöka intresse. I undersökningen medverkade fem socialarbetare, varav tre kvinnor och två män. Samtliga respondenter kommer att benämnas med fiktiva namn för att skydda deras identitet och anonymitet. Ahrne & Svensson (2015) menar att vid redovisningen av respondenter är det inte av betydelse att redovisa vilka individer som intervjuats genom att namnge dessa, utan det lämpar sig bättre att ange vilken position de har på aktuell arbetsplats. Även andra variabler som anställningstid, ålder och kön kan vara av positivt värde för studien (Ahrne & Svensson 2015). Följaktligen har dessa variabler inkluderats i den mån som varit möjlig.

De fiktiva namnen på respondenterna är Rebin, Margot, Julia, Bilal och Annette. Urvalskriterierna har varit att samtliga respondenter besitter en socionomutbildning och är yrkesverksamma inom socialt arbete. Emellertid kan deras utbildningar variera något, beroende på examensår och i samband med att socionomutbildningen genomgått en utökning, revidering samt förändring genom åren.

Följande socialarbetare har medverkat i intervjun:

- Rebin arbetar som socialsekreterare på en enhet med fokus på barn som riskerar att utveckla eller redan har utvecklat ett kriminellt beteende. Målgruppen är barn och ungdomar 0-21 år med ett antisocialt och normbrytande beteende.
- Margot arbetar som utredande socialsekreterare på enheten Barn och familj. På den aktuella utredningsenheten mottar de anmälningar och ansökningar gällande barn i åldrarna 0-12 år.
- Bilal arbetar som brottsförebyggande brobyggare. Målgruppen är barn och ungdomar 10-20 år med ett antisocialt beteende.
- Julia arbetar som familjebehandlare på en vårdande barnpsykiatrisk avdelning. Målgruppen är barn och ungdomar i heldygnsvård för behandling av anorexia.
- Annette arbetar som socialsekreterare på ett Barnhus för barn och ungdomar. Målgruppen är våldsutsatta barn 0-18 år.

4.5 Datainsamling

Studiens intervjuer genomfördes med hjälp av en semistrukturerad intervjuguide. Intervjuerna beräknades ta uppskattningsvis 45 minuter men en timme avsattes för mötet. Som alternativ fanns att intervjuerna kunde ske antingen fysiskt på aktuell arbetsplats eller digitalt via Teams eller Zoom. Emellertid utfördes samtliga intervjuer digitalt över Zoom.

Att studien genomfördes med hjälp av en semistrukturerad intervjuguide innebär i praktiken att samtalet bestod av riktlinjer som delvis styrde samtalet i önskad riktning. Trots detta fanns det visserligen utrymme för följdfrågor samt respondenternas perspektiv och tankar (Larsson 2005). Intervjufrågorna fördelades jämnt mellan studiens skribenter med syfte att skapa en naturlig diskussion mellan samtliga. Detta innebar att båda skribenter ställde följdfrågor i stunder som bedömdes som rimliga och passande. Givetvis erhöles intervjupersonerna nödvändig information före inspelningen påbörjades. Även ett muntligt samtycke inhämtades vid denna tidpunkt. Samtycket innefattade att intervjun fick spelas in med hjälp av en mobiltelefon, samt att material så småningom skulle användas för att bearbetas och analyseras. Trots att ingen förfogade ett huvudansvar över tekniken fördelades inspelningen och transkriberingen av intervjuerna i efterhand jämt. Det gjordes i syfte att uppnå en jämn fördelning av arbetet. Transkriberingen var av stort värde för att kunna analysera den information som inhämtats. Ahrne & Svensson (2015) menar på att ljudinspelningen omfattar studiens empiriska material. Transkriberingen av ljudet är nödvändigt då det är transkriberingen som analyseras och inte ljudinspelningen i sig (Ahrne & Svensson 2015). När transkriberingen var genomförd raderades ljudinspelningarna i enlighet med överenskommelsen.

4.6 Analysverktyg

I nära anslutning till intervjuernas genomförande diskuterades resultatet mellan studiens skribenter. Diskussionen rörde vilka som var de kännetecknande eller framträdande dragen under den genomförda intervjun. De viktigaste huvuddragen antecknades sedan i ett enskilt dokument som skapades för varje respondent. Detta i syfte att få en övergripande bild av respondenternas professionella roll och förhållningssätt. Intervjuerna behandlades successivt i turordning och transkriberades efter vardera intervjutillfälle. Efter att transkriberingen kompletterats, lyssnade vi igenom intervjuerna ytterligare en gång för att säkerställa att inget viktigt innehåll uteblivit. Vid presentation av materialet i resultatavsnittet valde vi att hålla intervjuerna åtskilda och avstod från att integrera samman dem under gemensamma teman eller kategorier. Motiveringen till detta var att vi ville ta tillvara den professionellas karaktär och individuella essens i innehållet utan att reducera den. När vi sammanställt och presenterat intervjumaterialet i sin ordning, valde vi att presentera en övergripande analys av samtliga respondenter utifrån våra två frågeställningar, vårt teoretiska kunskapsläge och tidigare forskning.

Som teoretiska ramverk i analysen användes barndomssociologi/barnets aktörskap, kommunikationsteori och handlingsutrymme. Barndomssociologi användes i syfte att belysa barnets roll som aktiv och social aktör, kommunikationsteori i syfte att beakta verbala samt icke-verbala kommunikationssätt samt handlingsutrymme för att förstå vilka ramar som begränsar eller möjliggör socialarbetares möjligheter att handla och strukturera sitt arbete.

4.7 Uppsatsens trovärdighet

Kvale & Brinkmann (2014) lyfter att det finns tre typer av generalisering varav en av dessa, analytisk generalisering, varit brukbar i denna studie. Denna form av generalisering innebär i praktiken att forskaren gör en bedömning och ett urval från andra studiers resultat för att finna vägledning och struktur i den egna studien. Med andra ord sker en analys av diverse kunskap där likheter samt olikheter hämtas för att förstå samband i ny forskning (Kvale & Brinkmann 2014).

Barbour (2001) beskriver att det finns sätt för forskaren att säkerställa studiens tillförlitlighet, bland annat genom respondentvalidering. Detta innebär att författarna i efterhand informerar respondenterna om den information som framgått och bearbetats under intervjun. Syftet med det är att respondenterna ska ges möjlighet att tillrättvisa eller bekräfta att informationen tolkats rätt. Detta kan ses som en fördel eftersom studien på så vis genomförs rättvist. Trots att respondentvalidering är ett sätt att stärka studiens tillförlitlighet menar Barbour (2001) att fallet inte alltid är sådant eftersom denna typ av validering även kan röja den helhetsbild forskaren skapat sig. Om informanterna ges allt för stort utrymme att styra resultatet som sammanställts förekommer risk för att informationen blir avvikande på grund av personliga synpunkter (Barbour 2001). Visserligen finns det både för och nackdelar med respondentvalidering. På grund av tidsbrist kom en respondentvalidering inte till användning. Istället transkriberades informationen från inspelade ljudfiler. Detta gav oss möjlighet att kunna lyssna på materialet upprepade gånger och utifrån detta material tolka utsagor. Ljudinspelningen var alltså ett tillvägagångssätt för att styrka studiens tillförlitlighet.

Studiens pålitlighet grundar sig i att forskaren genomför studien med ett granskande öga. Vid sidan om är det även av vikt att studien redogör för de olika avsnitten, det vill säga bland annat sökningsprocessen, problemformulering, val av intervjupersoner samt hur data analyserats. Ytterligare ett sätt att styrka studiens pålitlighet har varit genom att följa en konstruerad intervjuguide samt genom granskning av utomstående, i vårt fall av handledare under handledningstillfällena (Bryman & Bell 2014).

Slutligen lyfter Bryman & Bell (2014) konfirmering, ett sätt för forskaren att agera i god tro. Visserligen är det omöjligt för forskaren att genomföra studien med ett fullt objektiva och neutralt öga men faktum är att forskaren inte ska låtas styras av personliga åsikter eller avsikter (Bryman & Bell 2014). Studiens forskning genomfördes i enlighet med detta resonemang och resultatet är presenterat i en så neutral utsträckning som möjligt.

4.8 Förförståelse

Aspers (2011) nämner att forskarens förståelse av det empiriska materialet även bygger på forskarens egna förförståelse. Förförståelsen är delvis livsvärldsbaserad på tidigare upplevelser och erfarenheter men även teoribaserad via forskarens vetenskapliga förståelse. Att forskaren har med sig denna förståelse kan vara positivt och fungera resurstärkande. I andra fall kan förförståelsen öka risken för missförstånd eller att forskaren färgas av sig och läser in egna värderingar (Aspers 2011). Den förförståelsen vi har kring tysta barn i samtal har uppkommit via våra verksamhetsförlagda utbildningar. I verksamheterna mötte vi slutna och tysta barn, där tystnaden hade olika orsaker. I huvudsak rörde det sig om svåra

situationer eller trauman som utgjorde hinder i närmandet och berättandet av dessa. Vi har även i viss mån juridiska förkunskaper kring lagrum som påverkar det sociala arbetet, framför allt Barnkonventionen samt lagar för socialtjänst och hälso- och sjukvård. När det gäller metoder, hjälpmedel eller verktyg som socialarbetare har att bistå med har vi förvärvat denna förståelse via vår utbildning, dock är förståelsen begränsad då vi praktiserat dem i minimal utsträckning. Vår förståelse av forskningsobjektet i helhet är att det inte belyses tillräckligt varken i det sociala arbetets fält eller övriga forskningsområden.

4.9 Etiska ställningstaganden

Studien ska ske analogt med god forskningssed och är därav genomförd i enlighet med den amerikanske sociologen Robert Mertons fyra principer om "moral consensus". Dessa principer utgör en övergripande bild av hur god forskningssed tas i uttryck. Principerna betecknas som CUDOS-kraven och avser i stora drag följande. Utomstående ska ha rätt att få ta del av forskningsresultatet som framkommit. I de fall då ny information framkommit ska detta redovisas och inte undanhållas. En god forskningssed innebär att enbart förhålla sig till och bemöta studien med hjälp av vetenskapliga kriterier, detta utgör studiens hållbarhet. Forskaren ska ha som motiv att bidra med ny kunskap. Slutligen ska forskaren förhålla sig granskande samt vara mån om att inte dra förhastade slutsatser tills dess att studien är utrustad med nog material att utgå från (Vetenskapsrådet 2017). Det är av stor vikt att arbetet genomförs med hänsyn och respekt för delaktiga parter samt befintlig forskning. Respondenterna tillhandahölls ett informationsbrev bestående av intervjuernas förväntningar och riktlinjer. Ytterligare information som lyftes gällde frivillighet, anonymitet och användning av data. I enlighet med Kvale & Brinkman (2014) och Vetenskapsrådet (2017) värnar denna studie om respondenternas konfidentialitet på så vis att ljudinspelningar inte förvarades efter uppfyllt bruk. Redan vid transkribering av inspelningarna doldes respondenternas identitet på ett sätt där de inte kan härledas tillbaka till exakt arbetsplats på aktuell ort. Samtliga som medverkade i forskningen skyddades på så vis från skada eller kränkning (Kvale & Brinkman 2014; Vetenskapsrådet 2017).

4.10 Arbetsfördelning

Inledning och problemformulering skrevs gemensamt för att båda skulle få en god insyn i problemfrågan. Efter att ha bildat oss en uppfattning påbörjades parallella sökprocesser. Vi delade upp forskningsartiklarna jämnt, var och en hade huvudansvar över att sammanfatta och sammanställa dessa. I både teori- och metodavsnittet tilldelades vardera skribent teorier på ett sätt där omfattningen blev likvärdig. Resultatet skrevs och framställdes gemensamt, dock skedde transkriberingsarbetet parallellt. Analysen delas upp enligt teoriuppdelning och därefter skedde en gemensam sammankoppling i enlighet med tidigare kunskapsläge och aktuella teoretiska ramverk. Diskussion skrevs gemensamt, samt övriga delar som abstrakt, referenser och bilagor. Även intervjuguiden framställdes gemensamt och delades upp på hälften där respektive skribent hade ansvar att ställa frågor under tilldelad del. Genom hela studiens gång skedde gemensamma avstämningar.

5. Resultat och analys

5.1 Resultat

Följande avsnitt presenterar insamlad empiri från de kvalitativa intervjuer studien vilar på. I svaren lyfts fem socialarbetares erfarenheter men även tillvägagångssätt, metoder och verktyg som används för att motivera och engagera tysta barn till samtal. För att empirin på bästa möjliga sätt ska kunna kopplas till studiens syfte och frågeställningar medföljer deskriptiva citat och beskrivningar. Respondenterna förblir anonyma och benämns genom fiktiva namn.

5.1.1 Rebin, socialsekreterare, målgrupp barn och ungdomar 0-21 år med antisocialt och normbrytande beteende

Första intervjun hölls med en socialsekreterare som under undersökningens gång kommer benämnas som "Rebin". Vad gäller arbetslivserfarenhet arbetar han som socialsekreterare och har gjort det under drygt två års tid. Målgruppen som han möter är barn och ungdomar mellan 0-21 år som skapar social oro och riskerar att utveckla eller redan har utvecklat ett kriminellt beteende. Det är vanligast att ärendena rör barn upp till 18 år. I målgruppen råder en överrepresentation av pojkar och därmed kommer respondentens erfarenheter att utgå främst från pojkar.

Respondenten inleder intervjun med att berätta om generella riktlinjer som råder på arbetsplatsen kring hur ett samtal bör genomföras med barn samt förälder. Det som sker inledningsvis är att barnet bör erhålla information om socialtjänstens roll. Socialarbetaren berättar om dennes roll, hur en utredning går till, parternas skyldigheter men även klienternas rättigheter. Detta uttrycker Rebin vara av stor vikt för klienten att ha vetskap om. Det är först efter detta som socialarbetaren bör lyfta orosanmälan eller ansökan som inkommit till socialtjänsten.

Vidare berättar respondenten om metoder och verktyg som socialtjänsten erbjuder sina anställda vid barnsamtal. Han inleder med att tala om tejpning:

Tejpning är en metod som vi använder oss av främst med tysta barn men också med de yngre barnen som kanske inte riktigt förstår. Vi på socialtjänsten har själva tillverkat små dockor och figurer som vi tar fram under mötet. Dessa figurer kommer i olika former och färger. Detta tycker vi är jätteviktigt för att metoden ska vara inkluderande för alla, oavsett hudfärg eller etnicitet. Anledningen till varför det är så viktigt är för att barnen ska kunna känna igen sig i figurerna. Förutom dockor som föreställer människor har vi även andra figurer exempelvis bilar, hus, flygplan, allt möjligt! Sedan ber vi barnet berätta det som de upplevt med hjälp av figurerna. Det kan se ut som att de leker men de gör ju inte det, de berättar så mycket mer för oss. Vi kan exempelvis be dem berätta hur det är hemma när mamma och pappa skriker. Då flyttar barnet runt dockorna och återberättar hur både föräldrarna och de själva gör i situationen. Det hjälper både dem och oss väldigt mycket.

Rebin fortsätter med att berätta om en annan metod, nämligen Signs of Safety. Denna metod uppges vara givande för att barnet ska kunna begripliggöra situationen bättre genom struktur och tydlighet.

Vi delar upp situationen i tre kategorier. Dessa är "oro", "det som fungerar" och "det som behöver hända". Detta gör vi för att tydliggöra och konkretisera för barnet vad det är som pågår. Ibland kan det vara svårt för barnet att veta vad det är de ska fokusera på. De ställer sig frågan varför de är här och försöker förstå orsaken till varför de ska träffa oss.

Vidare berättar Rebin att barnen kan uppleva känslor av förvirring, defensivitet och oro till följd av ovissheten och att det då är avgörande att som socialarbetare vara tydlig:

Barnen kan ställa frågor som "Varför är jag här?" eller säga "Jag har inte gjort något". Där behöver vi vara tydliga och förklara att "Det är den här oron vi ser". Då vet barnet vad det ska fokusera på och vad anledningen är till att barnets besök till socialkontoret i första hand.

Därefter påpekar respondenten att även verktyg av simplare karaktär såsom papper och penna kan vara till stor hjälp. Att uppmana barnen till att rita vad de känner eller skriva ner tankar upplever socialarbetaren som givande. De nämnda metoderna beskrivs visserligen som användbara. Trots detta lyfter Rebin att han funnit ett eget arbetssätt som fungerar för honom i situationer där han möter ett tyst barn.

Första gången jag träffar ett barn, speciellt om det är ett tyst och reserverat barn, så inleder jag samtalet genom att spendera de första fem minuterna på att presentera mig själv och mina intressen. Jag brukar berätta att jag gillar fotboll, kampsport, vem jag är helt enkelt. Sedan brukar jag säga till barnet "Jag fattar att det här är konstigt. Du har kommit hit och varför skulle du berätta saker för mig, du känner ju inte mig". Jag försöker inleda med att bryta isen. Sedan brukar jag även bjuda på ett misstag med flit, exempelvis tappa pennan och säga något i stil med "Vad klumpig jag är!". Detta gör jag för att mötet ska bli mänskligt. Den här dynamiken som ibland kan uppstå mellan myndighet och klient kan bli väldigt ojämn och ge intrycket av att myndigheten ser ner på en.

Ibland klickar jag med barnet direkt. Ofta lyckas vi hitta något gemensamt intresse och det i sig leder till att samtalet inte blir lika laddat som det tycktes vara i början. Första fem minuterna tar jag inte upp något "myndighetssnack" och skippar fackspråk, det känns som ett mer naturligt sätt att prata på. En annan grej jag brukar göra är att använda mig utav tavlan. Det barnet berättar skriver jag ner. Detta gör jag för att barnet ska känna sig hört men också för att kunna referera tillbaka och lyfta de ord som barnet själv använt sig utav för att beskriva situationen. Detta är effektivt med tysta barn i situationer där de försöker skydda sig genom att säga att de inte minns det de sagt, eller i stunder där de blir osäkra och väljer att sätta lock för en tanke som de egentligen vill berätta om. När det barnen säger blir nedskrivet på tavlan blir det lättare för dem att följa sin egna röda tråd.

Rebin förklarar att han vid ett flertal tillfällen lyft med sin arbetsgrupp att han tycker att de alltför ofta glömmer bort att det sociala arbetet sker med människor. Arbetet kan tyckas bli fyrkantigt när klienter möts av okända begrepp, rutiner och regler. Under intervjun benämner han det som att socialarbetarnas yrkesutövning blir snarlikt robotiskt. Därför menar han på att det finns en vikt i att först nå människan och sedan påbörja ärendet.

Något respondenten upplevt som avgörande i arbetet med barn är plats. I vilken miljö samtalet tar plats kan ha stor inverkan på huruvida barnet väljer att prata. Därför finns det fördelar med att vara flexibel i arbetet med barn för att finna dem där de är.

Vilken arena vi befinner oss i gör stor skillnad, speciellt för tysta barn. Tysta barn brukar vara väldigt trygga i vissa miljöer, kanske hemma, på sitt rum, på fotbollsplanen. Ibland kan jag ge alternativet och säga "Vet du vad, vi behöver inte sitta på ett tråkigt socialkontor. Vi kan åka till en fotbollsplan, så tar vi ett varv och sitter och pratar... eller så går vi hem till dig. Där har du din dator som du tycker om. Du kan sitta framför datorn och spela medan jag ställer dig några frågor".

Vidare lyfter socialarbetaren ett konkret exempel där ombyte av miljö varit avgörande för samtalet samt själva utredningsarbetet.

Detta ärende gällde ett barn mellan fem och tio år vars pappa hade ett alkoholmissbruk. Generellt talat var barnet duktigt på att beskriva men trots det var han väldigt tystlåten. Hur många gånger vi än försökte prata med honom på socialkontoret så gick det inte att få flyt i samtalet. Vi försökte med alla möjliga metoder. Jag ställde honom till sist frågan vad han tycker om att göra på fritiden och han svarade kort "Mitt rum" och inget mer. Där och då ringde jag till föräldrarna och frågade om det gick bra att vi höll samtalet hemma hos dem. Vi flyttade mötet till pojkens rum och efter ett tag fick samtalet ett otroligt flyt. Pojken öppnade upp sig om hur han samlar ihop och gömmer undan pappans tomma alkoholfaskor för att dölja pappans drickande för mamman, information som var väldigt avgörande för vårt utredningsarbete.

Alla hittar sitt eget sätt att jobba på. Vi är också människor som lämnar avtryck. Barn föredrar vissa socialarbetare över andra. Det kan handla om personlig kemi, intresse, ålder eller även tonen du pratar med. Klienten bildar sig även en uppfattning och känsla. Vissa har ställt mig frågan om jag verkligen jobbar på socialtjänsten, förmodligen på grund av min unga ålder. Det ser jag som något positivt. Jag tänker att de förmodligen tänker att vi är lite lika. Då brukar jag säga "Vet du vad, tänk att jag jobbar här men tänk ändå att vi inte är så olika jag och du".

Vidare lyfter Rebin ytterligare ett konkret exempel på när han mött ett barn som inte velat prata. Det rörde sig om oro kring en pojke (10-15 år) som påvisat ett problematiskt beteende. Under samtalet framgick inga svar från pojkens håll, trots flera försök. Det som slutligen fungerade var att ställa levande frågor.

Jag försökte med allt men det gick inte. Jag ställde frågor men fick inget resultat. Jag fick reflektera över mitt samtal med en kollega och kom fram till att vi kanske behövde ytterligare en kollega som stöd under samtalet. Vi träffade pojken vid nästkommande tillfälle och under detta samtalet fokuserade jag på att istället ställa mer levande frågor. Jag la mer fokus på hans mående, istället för på saker som skett och orsaken till hans besök på socialkontoret. Pojken brast ut i gråt och berättade att han hatar sin pappa. Fram tills denna stund hade pappan inte nämnts en enda gång i utredningen – detta var ny men nyttig information. Istället för att åtgärda barnets kriminella beteende blev det snarare en fråga om att bevilja familjeinsatser för att förbättra familjedynamiken. Som socialarbetare får man inte ge upp, man måste testa sig fram. Tystnaden får inte ses som ett misslyckande.

På frågan vilka egenskaper som kan ses som användbara för socialarbetare att inneha när de möter tysta barn förklarar respondenten att det finns klassiska grundläggande egenskaper och färdigheter som är viktiga för en socialarbetare att bemästra. Han fortsätter med att tillägga vilka egenskaper han ser som värdefulla.

De klassiska egenskaperna är att vara lyhörd, lyssna till barnet, prata på ett förståeligt sätt och visa ödmjukhet gentemot situationen... inte gå in med en attityd och säga "Nu är du i denna situationen och det är jättedåligt", man ska inte vara en översittare. Jag själv brinner väldigt mycket för det här. Jag tycker att vi socialarbetare generellt måste se människan före problemet. Ibland känns det som att man separerar på individ och problem och att problemet tar för mycket plats, vilket kan bli väldigt farligt. Därför tycker jag att det är viktigt att lära känna barnet på djupet innan vi fokuserar på problemet. Genom att lära känna barnet blir det också lättare att förstå kärnan till varför de hamnar i dessa knepiga situationer. Lyhördheten och intresset måste vara genuint och inte enbart för utredningens skull. Man måste förstå människan.

Respondenten informeras om att social och kulturell bakgrund eventuellt kan vara bakomliggande faktorer till barns tystnad i samtal. På frågan huruvida respondenten upplevt att dessa tendenser haft en inverkan i hans samtal med tysta barn svarar han:

Ja, definitivt. Det finns naturlig tystnad och sedan finns det tystnadskultur – att barnen inte pratar eftersom de vet när de ska vara tysta. Tystnadskulturen har jag främst märkt av hos barn med utländsk härkomst som ofta är från socioekonomiskt utsatta områden. De är tysta under mötet. Men den tystnaden tror jag inte beror på att de själva inte är verbala. Jag tror istället att det beror på att de fått en uppfattning av socialtjänsten, myndigheter och att de har en uppfattning om att besluten som tas ofta är emot dem. Det är vår skyldighet att då berätta om hur socialtjänsten egentligen fungerar. Det här är en maktfråga... Det blir definitivt en maktfråga. Förstår man inte språket eller systemet är det självklart att man blir rädd när en okänd ringer och säger "Du, kom på ett möte, det pågår en utredning". De blir skitskrajade. När tystnaden beror på tystnadskultur behöver man snarare konkretisera socialtjänstens arbete och när tystnaden beror på att barnet inte vill prata fungerar det bäst att vara personlig och göra samtalet mänskligt.

Orsaken till barnets tystnad påverkar tystnadens uttryck, vilket Rebin menar påverkar det professionella bemötandet av barnet.

Tystnadskultur brukar ofta tas i uttryck på så sätt att de säger "Jag var inte där", "Jag vet inte", "Jag minns inte", "Jag har inte gjort något". De vill inte berätta utan ger endast kommentarer. Den naturliga tystnaden å andra sidan har jag främst märkt av hos barn från bättre socioekonomiska områden, oftast etniskt svenska barn. Där känner jag att jag behövt arbeta mot den naturliga tystnaden. Detta är mina observationer. Det är två olika typer av tystnader och vi arbetar med dem på olika sätt. I situationer där barnets tystnad bottnar i en tystnadskultur brukar jag bemöta det genom att poängtera och säga "Vi är inte polisen. Jag utreder oro och behov, jag utreder inte brott. Jag är inte intresserad av namn, vilket gäng du tillhör eller vem din ledare är. Det ligger inte i mitt intresse".

5.1.2 Margot, socialsekreterare, målgrupp barn 0-12 år i utredning

Den andra respondenten, Margot, arbetar som socialsekreterare på utredningsenheten Barn och familj och har gjort det under tio års tid. På den aktuella utredningsenheten tar de emot anmälningar och ansökningar gällande barn i åldrarna 0-12 år. Det finns möjlighet för även äldre syskon att involveras i arbetet. I huvudsak inkommer orosanmälningar från skola, förskola eller sjukvård. Även anonyma anmälningar om oro förekommer. Margot har flera års tidigare arbetslivserfarenhet från ett akut- och utredningshem för barn.

Respondenten inleder med att berätta hur arbetsplatsen genomför samtal med barn. Margot berättar att de helst träffar barnen utan föräldrar. Inledningsvis sker ett val av samtalsrum där respondenten resonerar att det optimala är ett samtalsrum där det inte "finns så mycket leksaker som kan distrahera", fokuset är att samtala. Socialarbetaren inleder kontakten med barnet genom att presentera sig, berätta platsen som barnet har kommit till och vad de arbetar med på enheten. Hon förklarar för barnet att hennes uppgift är att ta reda på hur barn har det och vad hon kan hjälpa till med för att det ska bli bättre. Margot betonar vikten av att ha ett enkelt och lättillgängligt språk för att inte krångla till det för barnet.

Gällande vilka samtalsmetoder och verktyg som finns tillgängliga och används på arbetsplatsen berättar Margot om tejpningfigurer och hur även hon har en egen figur som representerar henne.

Vi använder ofta träfigurer eller tejpningfigurer som det också kallas. De finns i olika färger och storlekar. Även jag har en träfigur som ska representera mig. Då brukar jag börja med att berätta "Det här är jag, nu kommer jag till socialkontoret och här jobbar jag!". Det är ett sätt för att det ska bli lite roligare både för barnet och oss. Barn vill inte sitta och titta på oss och prata utan de vill oftast ha någonting att plocka med. Sedan gäller det att ganska snabbt komma in på anledningen till varför barnet är här hos oss. Till exempel "Vi har fått ett brev från din lärare om att du har sagt att din mamma slår dig" eller vad nu det handlar om. Att gå ganska snabbt rakt på sak.

Margot förklarar vikten av att i ett tidigt skede beröra orsaken till mötet och fortsätter sedan med andra faktorer som kan vara av betydelse för att trygga barnet i samtalet.

Det är viktigt att våga prata om det man ska. Handlar det om våld så prata om det. Tassa inte runtomkring ämnet. Vi brukar alltid börja med att säga "Mamma och pappa har rätt att få reda på om vad vi pratar om", och sedan tillägga att om det är någon fråga som barnet inte vill eller kan svara på kan barnet säga det. "Behöver du gå på toa så gör du det. Vill du inte prata längre avslutar vi och träffas en annan gång". Att hela tiden känna av hur mycket och hur länge orkar just det här barnet.

Att beröra orosanmälan redan i den kontaktskapande fasen och vilken respons det kan ge, motiverar Margot genom följande svar:

Det brukar bli bra. Jag vet att i alla fall barn under åtta inte orkar sitta så länge. Därför är det ganska bra att komma in snabbt på vad det är vi ska prata om. Barnet har oftast fått veta i förväg av föräldrarna vad det är vi ska prata om, eller så kan de ana vad mötet gäller, till exempel om de nu har berättat något för en lärare på skolan. Då kan de lägga ihop ett och ett och tänka "Det är därför jag ska hit".

Vilken metod respondenten bedömer som mest lämplig för barnet beror bland annat på barnets ålder. För de yngre barnen uttrycker hon att tejpningmetoden visats vara bäst lämpad medan de äldre barnen föredrar tavlan.

Ja men det är de här tejpningfigurerna som vi mestadels använder oss av. En del av oss använder tavlan ganska mycket. Det blir något som barnen känner igen från skolan och tänker "Så gör läraren också". Barnet får hjälpa till och skriva själva. Vi brukar punkta upp vad det är vi ska prata om, exempelvis mamma, pappa,

syskon, fritid, kompisar. Sedan kan barnet också fylla på om det är något annat det vill prata om. Då görs barnet också delaktigt.

I de stunder där varken metod eller hjälpmedel ger lyckosamt resultat testar Margot ett annat tillvägagångssätt i enlighet med sin kollega. Metoden syftar till att avdramatisera och underlätta för barnet. Hon förklarar det som att barnet genom denna metod övergår till att få en roll som åskådare.

Jo men då kan vi göra så, min kollega och jag, att vi börjar prata med varandra istället. Att jag säger "Jag märker att Stina här inte är så sugen på att prata med oss, vad tänker du?". Vi sätter ord på att barnet inte vill öppna upp sig och inte vill medverka. Jag och min kollega pratar om att "Det är helt okej att hon inte vill prata idag, hon kanske vill prata någon annan gång". Vi pratar alltså med varandra *om* henne. Barnet blir mer som en åskådare och det blir inte lika mycket press på att barnet ska prestera. Då brukar det lätta lite.

Det finns även de barn som vägrar gå in till samtalsrummet utan sina föräldrar. Då handlar det snarare om att göra en bedömning huruvida samtalet bör ställas in eller om det ska göras en kortare introduktion tillsammans med föräldrarna.

Det finns de barn som vägrar gå in till oss utan sin mamma och pappa. Då får man göra en bedömning om man ska låta bli samtalet eller erbjuda föräldrarna att följa med in. Vi brukar säga "Mamma och pappa kan följa med en stund och se rummet. Vi kan prata lite om vad vi gör och vad vi ska prata om. Sedan kan mamma och pappa gå ut igen". Ibland funkar det att föräldrarna följer med in en stund och det blir enklare för barnet att släppa taget. Dock finns givetvis de barn som inte släpper sina föräldrar. Det är ju trots allt en konstig situation att komma till oss.

Om barnet inte vill närvara i möte utan sällskap av föräldrarna, menar Margot att tidigare nämnd metod kan tillämpas även med föräldern.

Om barnet inte släpper mamma eller pappa kan man på samma sätt börja prata med den vuxna om barnet. "Det var bra att ni kom hit, jag märker att hon inte vill idag". Vet jag med mig att detta är ett tyst barn kan jag ibland redan i förväg förbereda föräldern på att vi två kan prata med varandra. Under mötet säger jag till barnet "Idag pratar mamma och jag. Du får säga till om vi säger något fel". Under samtalet kan jag medvetet säga fel namn på syskon för att se om barnet lyssnar och är med. Och de är ju det. De reagerar och knuffar till mamma och viskar "Det där var fel!". På det sättet får man igång barnet lite och då släpper den här pressen och det blir ett samtal tillslut. Man får hitta lite knep, inte luras men ändå försöka få igång dem.

De samtalsmetoder och mallar som finns avsedda för samtal kan vara goda som grund, men Margot är selektiv och anpassar sig utifrån barnets kommunikativa behov.

Vi har varit på en del barnsamtalsutbildningar och det är ju bra att få den grunden. Sedan tycker jag ändå att man får plocka lite här och där och ta det som passar mig och just det barnet jag möter. Alla barn är olika. Så utbildningar är absolut bra, men plocka lite här och där.

Margot fortsätter med ett konkret exempel där hon skapat allians med en flicka som annars var tystlåten och endast ville tala med skolpersonal.

Det rörde sig om en flicka som var sex eller sju år. Det hade inkommit en anmälan kring misstanke om sexuella övergrepp. Mamman sa till oss i förväg att flickan inte vill prata med dem hon inte känner. Hon pratade endast med personal på skolan. Jag lyfte informationen under handledning för att säkerställa att mötet med barnet utförs ordentligt. Då fick jag tipset om att prata med mamman om att hon skulle följa med in och att vi två skulle prata med varandra. Flickan lyssnade på när vi pratade om lite allmänna saker, skolan, kompisar och sådär. Vi bestämde att vi skulle träffas flera gånger.

Margot fortsätter berätta om hur hon och hennes kollega utökade antalet möten med flickan och använde sig av icke-verbal kommunikation för att skapa kontinuitet och struktur. Bland annat hade de en medvetenhet i mötet kring aspekter som rum, tid och klädstil.

Oftast träffar vi barn i en utredning kanske två gånger om det inte är något alldeles särskilt. Det här barnet träffade vi nog åtta gånger, en gång i veckan. Samma rum, samma tid, samma kläder nästan. Detta gjorde vi för att hon verkligen skulle känna igen oss, få en tillit för oss och börja tycka att vi var okej att prata med. Det är viktigt att föräldern är med på planen gällande att besöka oss upprepade gånger för att det ska kunna bli ett bra samtal tillslut. De två första gångerna sa hon ingenting men vi fortsatte ändå att träffas. Sedan började hon att prata. Så det funkar... Om man har möjlighet att ge det tid och planera funkar det bra, tycker jag. Man får inte ge upp, utan istället ha mycket tålamod. Jag tycker att det är många som har svårt att våga vara tysta. Det kan ju bli jobbigt om det blir tyst i rummet. Som socialsekreterare kanske man istället bara börjar prata på. Man måste stanna upp ibland och låta det vara tyst. Då kan det också komma saker.

Det viktigaste i samtal med barn menar respondenten är att förmedla ett lugn samt normalisera och bekräfta barnets situation.

Att man är lugn tycker jag är viktigt. Även om man kanske är stressad och ska på nästa grej gäller det att man försöker vara så lugn som möjligt. Man ska till exempel inte sitta och titta på klockan och visa att man är stressad. En del barn vill skydda oss från sin berättelse och tänker att de inte vill belasta oss. Där är det viktigt att man säger "Jag träffar många barn och här är det okej att prata om vad som helst. Ingenting är konstigt, jag tål att höra det du har att säga. På så sätt tryggar man barnet med att under samtalet är det okej att prata om vad som helst, jag tål det, jag har hört det förut och jag vill hjälpa dig".

En skicklig socialarbetare beskrivs av respondenten ha tålamod, vara följsam i barnets berättelse och lyhörd.

Var lugn, ha tålamod, våga vara tyst och följ barnet. Det är bra med frågor men det är viktigt att lyssna på svaren man får för att kunna ställa följdfrågor. Man ska inte stressa med att och gå vidare till sin nästa fråga. Stanna upp, lyssna på vad barnet säger och ställ följdfrågor utifrån det. Man ska inte heller vara för "gåpåig" för då kan man skrämman barnet. Det gäller att försöka lirka lite och vara lyhörd för vad just det här barnet vill och orkar med. Då är det bättre att boka in flera besök. Första gången kan barnet få träffa oss och se våra lokaler. Till nästa gång kanske barnet är mer bekvämt med att öppna upp sig.

Det är många som tycker att samtal med barn är svårt men jag tycker att det är det viktigaste och roligaste. Det säger jag också till dem: "Jag har ju träffat din mamma och pappa, men det roligaste och viktigaste är att träffa dig. För det är

bara du som vet hur du har det”. Det är viktigt att lyfta barnen. Utgångspunkten är att barn ska få komma till tals hos oss.

Margot lyfter att material som socialarbetare på egen hand förbereder eller framställer sänder ut signaler och kan påvisa vilja och engagemang.

Ibland förbereder jag en tankekarta. I mitten skriver jag barnets namn och mål som jag tycker att vi ska prata om. Mamma, pappa, skola... Sedan gör jag några tomma rutor och frågar alltid barnet om det är något som barnet vill lyfta idag. Ibland har de egna ämnen och då skriver de ner det. Ett tips är att ha med sig material, gärna som man själv gjort, för då syns det att man har lagt ner tid på det här. Att ha någonting att titta på eller plocka med är bra. Barn vill oftast inte sitta och prata som vuxna. De tycker att det är jobbigt när man tittar på dem.

Likt Rebin har även Margot erfarenhet av att barns tystnad eventuellt berott på förutfattade meningar eller otillräcklig information.

Det märks på en del barn att de är förberedda på vad de ska säga. De kommer in i rummet, rabblar en massa saker som de har fått med sig hemifrån, medan en del inte har en aning om varför de är här. Så det är väldigt olika hur föräldrarna har pratat med dem innan. I vissa områden, i alla fall här i stan, går det rykten om att socialtjänsten tar barn. En del är rädda för oss, det kan vi märka att de är. Då får man vara ännu mer lugn, försöka trygga och förklara att vi vill hjälpa. Säg att “Ja, det händer att barn inte får bo kvar men det är väldigt väldigt sällan”. Man får försöka ge så mycket information som möjligt. De blir mottagliga på ett annat sätt när de får träffa oss och höra information direkt från oss som jobbar här.

5.1.3 Julia, familjebehandlare, målgrupp barn och ungdomar i heldygnsvård för behandling av anorexia

Den tredje respondenten, Julia, arbetar som familjebehandlare på en vårdande barnpsykiatrisk avdelning för behandling av anorexia. Julia har arbetat på nuvarande arbetsplats under två månaders tid. Tidigare har hon varit verksam inom ideell verksamhet samt inom statlig tvångsvård (SiS). På den aktuella avdelningen erbjuds heldygnsvård och längden på vistelsen varierar utifrån situation och behov. Avdelningen tar emot placeringar av barn upp till 18 år, antingen frivilligt genom HSL (hälso- och sjukvårdslagen) eller tvångsmässigt genom LPT (lagen om psykiatrisk tvångsvård).

Under tiden som barnen är inlagda för behandling är även deras anhöriga med på avdelningen. Julia berättar om samtalen som hon håller med barnen och deras föräldrar. Samtalen kan vara både strukturerade eller ostrukturerade och hålls kontinuerligt under hela vistelsen på avdelningen:

Samtal sker kontinuerligt men vi har minst ett samtal varje dag med både barn och förälder där vi diskuterar kring hur det har gått för barnet under permissionen, om planeringen framöver, dagens planering och allmänt kollar av läget. Vi har även föräldrasamtal där vi går igenom vad som skulle behövas i behandlingen eller vad föräldern tycker saknas hemma för att det ska fungera. Dessa samtal är strukturerade. Sedan har vi även ostrukturerade samtal som kan ske i princip när som helst. Dessa är egentligen motiverande samtal men vi brukar inte kalla det för det. Under dessa samtal motiverar vi barnet till att följa behandlingen och äta maten.

I det akuta skedet av svälten berättar Julia att barnet oftast inte är mottagligt eller samarbetsvilligt. Därför poängterar hon vikten i att föräldrarna är delaktiga och

engagerar sig i barnets behandling. De bär huvudansvaret för behandlingen och behövs för att den ska ge lyckosamma resultat men även för att möjliggöra att måltidssituationer fungerar i hemmet.

De strukturerade samtalen sker oftast med föräldern. Det görs för att vi ska få en helhetsbild av både barnens och föräldrarnas situation. Vi vill gärna jobba med föräldrarna för att få in dem i behandlingen. De ska ju egentligen stå för större delarna av den. Hela behandlingen går ut på och kretsar mycket kring att föräldern ska kunna eller åtminstone lära sig att stötta barnet. I och med att barnet oftast kommer i svält är inte de mottagliga eller i det stadiet där hjärnan kan ta in terapi. Då förväntar vi oss att föräldern tar det ansvaret och leder behandlingen framåt. Med barnet har vi istället mer motivationsarbete för att barnet ska hitta sin motivation i att delta i behandlingen och äta.

På sin arbetsplats använder Julia inga särskilda samtalsmetoder, hjälpmedel eller verktyg men hon har trots det funnit ett sätt som hon upplever fungera i mötet med tysta barn.

Tysta barn möter vi på en del. Sjukdomen vill inte bli upptäckt och det resulterar i att många sjuka barn tystnar och slutar dela med sig av vad som sker på insidan. Jag brukar ge det ganska mycket tid, vilket vi har möjlighet att göra. Vi har ju ett relationsbyggande arbete där vi kan bilda relation med barnet och sedan försöka lirka fram vad som försiggår. Många gånger tycker jag att det är bäst att låta barnet säga någonting och sedan bygga vidare på det, kanske försöka fiska lite, fråga igen. Ett sätt att närma sig barnet är genom att komma in på samtalsämnen mer naturligt. Man ska inte direkt försöka gå på och fråga "Hur mår du?", för det är oftast svåra frågor som är läskiga att svara på. Det är enklare om man börjar prata om ett intresse, vardagslivet eller kanske prata om livet innan personen blev sjuk.

Barn kan välja att inte kommunicera verbalt, men då finns det icke-verbala signaler som genom sina uttryck kan berätta. Dessa bör en professionell vara uppmärksam på och kunna tolka.

Vi har också haft barn som väljer att vara helt tysta och inte svarar på tilltal överhuvudtaget. Då kan man istället tolka personens uttryck. Många gånger sätter barnet sig och försöker stänga in sig, kollar ner i kudden, kryper ihop och visar med sitt kroppsspråk att barnet inte vill prata. Då kan det fungera med att försöka hålla lite avstånd då, påpeka det som man ser framför sig och säga "Jag ser att du inte vill prata just nu" eller "Jag ser att det här är jobbigt att prata om" och då kanske patienten nickar på så sätt har jag ändå fått ett slags svar att det är jobbigt för patienten.

Julia nämner att det i sådana fall är viktigt att validera det som kommer till uttryck och förklara orsaken bakom ens frågor. Ett sätt att närma sig ett tyst barn är att ställa simplare och mer slutna frågor där det räcker med att barnet svarar "ja" eller "nej".

Många gånger låser det sig i de situationer där det handlar om saker de inte vill prata om. Däremot har personen samtidigt ofta ett behov av att prata och behöver lyfta känslor och tankar som de har, fastän de till en början sluter sig. Fastän de är tysta och tillbakadragna kan man ofta få fram i alla fall ett ja eller ett nej. Efter ett sådant svar kan man gå vidare och börja ställa frågor som är lättare att svara på. I detta fall så kanske man undviker att prata om mat till exempel och pratar om något lättsamt.

Även att i förväg bestämma tid för samtal kan hjälpa. Detta eftersom att barnet då har ställt in sig på samtalet och är mentalt förberedd för att samtala. Vilken miljö som är mest lämplig berättar Julia beror på barnet. Emellertid upplever hon att det på hennes avdelning inte finns någon naturlig miljö att hålla ett samtal i.

Just på vår avdelning finns det ingen naturlig miljö att ha ett bra samtal. Oftast vill man ha samtalet enskilt då det kan påverka patienten eller andra medpatienter om man håller samtalet öppet bland andra. Vi vill inte att de ska dela med sig av sina svårigheter öppet, för då finns risken att det sprider sig till andra patienter. På det sättet vill man ha samtalen mer enskilt i en mer formell miljö. Samtidigt kan jag ibland också känna att det är lättare att prata när man har ett strukturerat samtal.

Julia berättar att det i vissa fall kan vara flera från arbetslaget som är delaktiga och samtalar med barnet, vilket kan kännas övermäktigt för barnet och utgöra hinder i samtalet.

Vi har ju också samtal med läkare och kuratorer där personal som känner barnet är med och stöttar upp. Jag upplever att det kan kännas svårare för barnet att öppna sig när vi sitter flera tillsammans. Barnet upplever det som ett stort, viktigt samtal. Tar jag undan barnet innan maten och pratar i några minuter går det oftast lättare.

Viktiga egenskaper hos en socialarbetare nämner Julia är att vara mjuk och respektfull, vara empatisk men även behålla professionen. Även att kunna tyda känslor och återspegla det som uttrycks framför en anses vara nödvändigt. Hon berättar även att det är viktigt att vara rak och framåt:

Det är många av våra patienter som beskriver att de tycker att det är skönt när vi är raka och framåt. Att inte vara för daltande och nästan tycka synd om personen, utan att med bestämd ton kunna säga "Amen det här är ingenting, nu går vi ut och äter bara". Ibland kan det vara skönt när någon är sådan. Det kan ju nästan tolkas som att vara okänslig då men jag tror det är enkel psykologi där. Man går inte med i känslan att någonting är jättesvårt och jättejobbigt, utan distraherar personen från känslan och övertygar om att det inte är så jobbigt. Det tror jag är viktigt, att kunna skilja på de två sätten. Att dels kunna gå till "Nu bryter vi den här jobbiga känslan" och lätta upp stämningen, men även kunna vara empatisk och förstå någons känslor.

Julia berättar om maktaspekten i arbetet. När det gäller tvångsvårdade patienter är maktobalansen starkt framträdande. Hon berättar om vikten kring att stötta patienten i att finna sin egna motivation att vilja delta och fullfölja behandlingen.

Många av våra patienter är på LPT, alltså tvångsvård. Där kan det ibland vara hotet som får personen att stanna i vården eller behandlingen. Att de är rädda för att bli sondade eller att inte få åka hem på permission i veckan. Jag tror det viktigaste man kan göra när man jobbar med tvångsvård är att istället för att hota försöka motivera personen att hitta sin egna vilja. Att hela tiden försöka bolla över det till patientens egna motivation och inte ständigt informera eller diktera i "Det här är det du ska tycka, det är det som är bra, det är det här som är viktigt för dig just nu" utan att istället fråga "Vad är det som är viktigt för dig just nu?", "Vad skulle din motivation kunna vara?". Då vänder vi samtalet till vad patienten själv vill förändra. Det är det som är så viktigt, att hela tiden skapa den här drömbilden för patienten. Fråga "Hur skulle du vilja ha det?". Då kanske

patienten berättar att den vill vara hemma, vill vara med sina kompisar, kunna äta vad den vill. Då kan man jämföra det med situationen barnet är i nu och livet som barnet önskar ha. Patienten kan då förhoppningsvis tydligare se vilka förändringar som behöver göras för att den ska få det livet.

På det sättet ger man makt till barnet själv att fortsätta behandlingen och vilja gå vidare. Det ligger ju egentligen bara i dennes makt även om vi tagit över makten just nu. Samtidigt kan jag tycka att det på ett sätt är lite manipulativt att tänka utifrån behandlingens perspektiv. Det blir som att "Jag vet vad som är bäst för dig, jag ska bara få dig att förstå det också". Men det är det som krävs i just detta fallet när en person nästan dör för att den är så övertygad om att den måste ner i vikt.

I en konkret situation där Julia lyckats nå fram trots barnets tystnad berättar hon att avgörande aspekter var lirande, tolkning av kroppsspråk och att kunna fråga rakt ut.

Det var mycket lirande som vi pratade om innan, att tolka barnets kroppsspråk, försöka ställa lite lättare frågor och förklara varför man ställer frågorna. Även att vara tydlig med att man respekterar barnets avståndstagande. Hon hade varit med om traumatiska händelser och då bör man ta hänsyn till det. Vi är inga psykologer och kan inte aktivt gå in i traumat men vi kan fortfarande närvara. Fysisk kontakt var ingen bra idé och inget sätt att komma närmare just det här barnet. Istället satte jag ord på det jag såg barnet göra. När jag påpekade det fick jag till en början varken svar eller nickningar. Men efter ett tag upptäckte jag att hon kanske inte vill vara ensam, trots att hon visar tydligt att hon stänger ute oss. Då frågade jag rakt ut: "Jag ser att du har svårt för att prata just nu. Jag tolkar det som att du inte vill prata med mig. Men det kanske inte betyder så?". Då skakade hon på huvudet som ett nej. Då kommer man steget närmare. Tillslut när man hade tolkat henne rätt flera gånger började hon prata och kände sig bekväm i att man tolkat henne rätt.

Julia berättar om tidigare erfarenheter där hon upplevt att faktorer som ålder eller bakgrund spelat roll i klientens vilja att öppna upp sig.

På SiS var jag med om flera som valde att inte prata med mig för att de redan i förväg tänkte att jag inte skulle förstå. Det kanske är sant. Jag har ju växt upp i Sverige och kan ha svårare att förstå eller känna igen mig i upplevelser av någon som växt upp någon annanstans. Vissa faktorer kan påverka relationen och det blir svårare att connecta på ett mer vänskapligt plan. Eller tvärtom - vissa klienter känner sig trygg att vända sig till mig på grund av utseende eller mitt kön.

5.1.4 Annette, socialsekreterare, målgrupp våldsutsatta barn 0-18 år

Vidare intervjuades en socialsekreterare som genom undersökningen kommer benämnas som Annette. Vad gäller arbetslivserfarenhet har hon under drygt 14 år jobbat med behandlingsarbete med barn som upplevt våld, mer konkret innefattande både fysiskt, sexuellt och till viss del psykiskt våld. I sitt arbete möter Anette dels våldsutsatta barn i åldrarna 0-18 men även föräldrar som utsätter barn för våld. Detta görs i syfte att erbjuda behandling för att våldet ska upphöra.

Hur ett samtal genomförs förklarar socialsekreteraren beror på skälet till varför barnet behöver gå i samtal. Har barnet i fråga själv blivit utsatt för fysiskt våld har Annette ett sätt att bemöta barnet på och om barnet istället bevittnat våld i hemmet

bemöts det på ett annat sätt. I samtalen medhavas olika material beroende på våldet barnet utsatts för.

Man får tänka på skälet till varför barnet är tyst. Utifrån det får man tänka på hur man ska göra och strukturera upp samtalet. Barnets tystnad kan bero på rädsla, att man känner skuld eller skam, att man är rädd för vad föräldrarna ska säga om det man berättat för socialsekreteraren... eller så kan det vara så enkelt som att barnet är blygt och inte vill prata. Man får forska lite kring vad anledningen till tystnaden är. Barnet kanske inte vill prata och då ska man aldrig tvinga ett barn heller. Givetvis har vi material såsom nallekort och livslinjer som kan underlätta för barnet att uttrycka sig. Teknikerna är användbara men samtidigt brukar jag tänka på att inte ösa på med för mycket material i stunder då det inte finns utrymme för att bryta tystnaden.

Hjälpmedel som finns på Annettes arbetsplats beskrivs omfatta en större målgrupp, inte enbart tysta barn, utan snarare barn i alla olika åldrar och attityder. Vilka metoder och hjälpmedel som fungerar bäst är svårt att sätta fingret på. Anette fortsätter med att berätta.

Detta är hjälpmedel som passar både barn som pratar och barn som är tysta. I och för sig tänker jag att det inte spelar någon roll vilka hjälpmedel jag har om ett barns tystnad grundar sig i rädsla för att mamma och pappa ska bli arga över det som sagts under samtalet. Barnets rädsla sitter där oavsett vilka hjälpmedel jag använder mig utav. I stunder där barnet inte vill prata bemöter jag det genom att låta barnet vara tyst. Barn har enligt Barnkonventionen givetvis rätt att vara delaktiga i det som rör dem men vi kan inte tvinga barn till att vara delaktiga om de inte önskar det. Vi måste bemöta barnets tystnad med respekt, på samma sätt som vi bemöter vuxnas tystnad.

Vidare förklarar Anette att det som är fördelaktigt med Barnhuset är att det finns ett större utrymme för socialarbetare att arbeta med barnet under en bredare tidsfrist, till skillnad från exempelvis utredande arbete på socialtjänsten. På den sistnämnda arbetsplatsen berättar Anette att socialarbetare är tidsmässigt begränsade på grund av alltför stor arbetsbelastning, vilket inte tillåter barnet att ta sin tid. På Barnhuset finns större möjligheter för barnet att i lugn och ro återberätta i sin takt.

Socialstyrelsen säger ju att man inte ska använda alltför mycket material i utredande samtal med barn. Jag tycker att detsamma gäller i behandlande samtal. Det är viktigt att ställa öppna frågor, att vänta in svar... det tänker jag är bra. Det som inte är bra är att leda in barnet i spår eller ställa ja eller-nej-frågor. Barnet ska få möjlighet att prata fritt. Var och en socialarbetare använder metoder som de själva är bekväma med och som fungerar bäst för dem. På så vis blir det bäst i förhållande till barnet också.

Trots många metoder och hjälpmedel menar Anette att det finns en hårfin gräns mellan lek och samtal. Mötet med barnen är ämnat att vara givande för barnet i form av behandling.

Man ska se upp så att barnet inte börjar leka. Då går barnet in i någon slags fantasi och det är inte det vi vill åt. Men var och en socialarbetare arbetar på sitt sätt. Jag tycker om att använda livslinjen. Det går ut på att man ritar upp en linje på antingen tavla eller papper och så pratar man med barnet utifrån då de föddes fram tills var vi är nu. Vi lyfter ställen de bött på, om föräldrar separerat, om de fått något syskon, skolgång... Och om barnet blivit utsatt för låt säga övergrepp

försöker vi placera denna händelse på linjen i förhållande till andra händelser. Man kan täcka in ganska mycket! Det kan underlätta att få pyssla med något samtidigt som man pratar om ämnet.

Att vara inkännande och inlyssnande är enligt Annette viktiga egenskaper hos en socialarbetare som möter barn som eventuellt är tysta. Barn som hon mött beskriver en önskan av att socialarbetaren de möter ska vara snäll. Därav är denna egenskap av stort värde för Annette. Socialarbetaren ska ha respekt för vad det finns för bevekelsegrunder till varför barnet inte vill prata. Är barnet blygt ska det anses vara okej och är barnet rädd för eventuella repressalier ska det tas i beaktning. Arbetet ska inte ske på bekostnad av barnets säkerhet. Vill barnet inte berätta eller avslöja något som kan medför stora risker ska detta inte forceras av socialarbetare.

Självfallet är det viktigt att socialarbetaren är nyfiken och vågar. Det svåra är att sätta igång. Att samtala med barn är svårt. Det blir inte alltid bra och det är okej. Man får göra sina misstag och det är ju klurigt. Jag tycker personligen att man ska få vara tyst om man vill det. Man ska inte tänka att man är en dålig socialarbetare enbart för att barnet väljer att inte prata... Det tror jag är en vanlig tanke hos nya socialarbetare. Tystnaden är inte alltid personlig - oavsett hur mycket erfarenhet, eller vilka metoder man använder sig utav kan tystnaden trots det vara befintlig.

Under intervjun framgick frågan om hur Annette arbetar för jämna ut maktobalansen som existerar mellan henne och barnet. Annette förklarar på följande vis:

Maktobalansen finns ju alltid och jag tänker att den är svår att jämna ut av flera olika anledningar. Jag är ju vuxen. Jag har också en position som de oftast inte har kännedom om. Barnen vet inte riktigt vad behandling, utredning eller samtal innebär. Återigen tror jag att det är viktigt att svara på frågor och förklara varför barnet kommit hit. Kort och gott, informera och förklara ... men att jämna ut maktobalansen är väldigt svårt, tyvärr. Den finns där.

Trots riktlinjer och metoder uttrycker Annette en central punkt i Barnhusets arbete. Samtalen sker på barnens villkor och socialarbetare finns till för att hjälpa och vägleda vid behov.

Men vad som kan vara lyckosamt är tid och att man visar att man är en person som barnet kan lita på. Det kan även vara till hjälp att påpeka att man kommer ses vid flera tillfällen. Om det är barn som blivit utsatta för exempelvis sexuella övergrepp säger mina erfarenheter att det finns otroligt mycket skuld och skam. I de stunder kan man som socialarbetare lyfta att man möter många barn som varit med om liknande situationer och hur de barnen brukar känna när de varit här. Återigen informera.

Jag tänker att socialarbetaren ska kunna låta barn vara tysta. Vi som jobbar med behandling vill ju att barnet ska tycka att det är bra att gå i behandling. Är det så att barnet inte vill prata nu så vill vi trots det förmedla att detta är ett bra ställe att gå till. Även om de skulle bestämma sig för att gå i behandling om en månad, fyra år eller som vuxen vill vi att barnet ska tänka "Det är bra med behandling och det är bra med samtal men det kanske bara inte går just nu".

Annette förklarar vidare att behandlingsarbetet kan underlätta genom matchning av socialarbetare och barn. Det kan vara till hjälp att fördela klientarbetet mellan socialarbetare utifrån preferens och bidragande personliga fördelar. Exempelvis kan ålder och tidigare förkunskaper innebära att somliga socialarbetare arbetar bättre med exempelvis den yngre målgruppen medan en kollega samtalar bättre med tonåringar. Annette berättar att hon i sitt arbete främst har erfarenhet av att social och kulturell bakgrund har sin påverkan i form av personkemi men inte i direkt koppling till barnets tystnad.

5.1.5 Bilal, brottsförebyggande brobyggare, målgrupp barn 10-20 år med antisocialt beteende

Den femte respondenten, Bilal, arbetar som brottsförebyggande brobyggare inom kommunen. Målgruppen är barn mellan 10-20 år med antisocialt beteende med risk att hamna i kriminalitet. Bilal har på nuvarande arbetsplats arbetat i drygt ett år med olika uppdrag i brottsförebyggande syfte. Uppdragen blir tilldelade av socialsekreterare som arbetar inom Barn och unga. Oftast rör klientärenden ungdomar som vårdas enligt LVU men klientarbetet kan även gälla inför beslut om LVU eller inför hemflytt efter avslutad LVU. En brottsförebyggande brobyggaren kan utses till särskilt kvalificerad kontaktperson, där uppdraget sträcker sig under sex månaders tid. Bilal är en del av områdesteamen och har även uppsökande uppdrag. Uppdragen skiljer sig åt men huvuduppdragen kan handla om att klienten behöver motverka ett antisocialt beteende, öka skolnärvaro, sluta bruka droger eller stärka familjerelationer. Här blir Bilals uppdrag att försöka stötta klienten i att fullfölja dessa mål. Han berättar att mötena är individbaserade och att det råder en stor flexibilitet och frihet i arbetet. Utöver de fysiska mötena som sker veckovist, sker möten via telefonkontakt och över sociala medier.

Vi ska vara på arenor där ungdomar befinner sig. Många av de finns på sociala medier. I mitt uppdrag ingår också ett uppsökande uppdrag. De uppsökande uppdragen kommer från socialtjänsten men jag kan också gå på stan, se någon buse och börja prata med honom.

Bilal berättar om ett eget brädspel som han utvecklat och framställt. Brädspelen utgår från systemteorin och tanken om att system påverkar individen samtidigt som alla individer samspelar och påverkar varandra. Han arbetar med brädspelen i syfte att få ungdomen att uppfatta vilka nätverk som denne ingår i och nätverkens påverkan. Det vill han visa på ett pedagogiskt sätt, vilket är orsaken bakom hans framtagna brädspel. Spelet består av flera olika figurer som placeras och förs in i olika nätverk.

Tysta barn är självklart alltid en utmaning. De vill inte prata eller berätta och det kan finnas en hotbild när eller om de väljer att prata. De kan ha varit med om saker och vill därför inte att deras vänner eller familj ska hamna i problem. Jag kräver inte heller att de ska hänga ut folk, det är inte mitt uppdrag. Mitt uppdrag är att se över klienten som är i centrum. Många gånger blir personerna i klientens omgivning och kretsar anonymiserade, de blir bara "A". Han behöver inte säga att "Det här är Pelle, som går i nian och bor här borta".

Till exempel är en fråga i brädspelen "Nämn tre personer du anser påverkar dig negativt". Ett tyst barn behöver inte svara "Det är Omar, Uthman och Pelle, vi brukar röka på tillsammans". Genom det här upplägget kan han istället peka på gubbarna och säga att "Det är P här, U här och det är O". Jag behöver inte heller veta vem det är, det spelar ingen roll för mig. Jag vill att *han* ska vara medveten

om att personerna som han har lyft ut och som han har kontakt med, är personer som påverkar honom negativt.

Det framtagna brädspelen är indelat i tre delar. Den första delen rör det dagsaktuella, till exempel den senaste veckan och vem man har umgått med i dagarna. Även vilka personer som klienten omges av i sina nätverk och olika vanor - mobilvanor, drogvanor, träningsvanor, spelvanor, sex- och samlevnadsvanor med flera. Andra relevanta delar är digitala kontakter/influencers. Dessa ser annorlunda ut beroende på klient och vilken form av insats det gäller

I andra delen får ungdomen kategorisera dessa vanor och markera personer som positiva eller negativa. Det gör klienten med hjälp av flaggor, som utgör markörer. En fråga kan vara "Har du någon förebild du kan identifiera dig med?" och då kanske det är klientens tränare. Då vet socialarbetaren att klientens tränare fått en positiv markör. På liknande sätt pekar klienten ut personer och märker dem som negativa markörer. Under spelet kan klienten illustrera eller förmedla information genom färger, symboler, pekande och avstånd.

Jag är inte intresserad av att veta vem de andra personerna är, jag är intresserad av klienten. Jag behöver inte sätta honom i en onödig situation som kommer försvåra mitt arbete genom att säga "Så, tjalla ner dina vänner". I sammanhanget spelar det mig ingen roll, jag vill bara att han ska bli medveten om att den personen är en riskfaktor, medan den andra personen är en skyddsfaktor, den grejen är riskfaktor, denna grej är skyddsfaktor. Där är jag nöjd och då tar vi det därifrån.

Sedan när jag refererar till personerna kan jag referera till dem såsom han benämnt dem, exempelvis om han benämnt någon som A2 eller P. Då frågar jag om han har träffat P något, eller om P skrivit. Jag vet inte vem han är och i vissa fall vet jag inte ens om det är en tjej eller kille. Det ligger inte i mitt intresse.

Tredje kategorin handlar om hur klienten mår under det aktuella mötet där brädspelen kommer till användning. Måendet mäts i en skala mellan 1-10. Anger klienten då 4 eller 7 är detta Bilals nästa steg:

Då säger jag "Okej men tror du vi behöver röra om nätverkskartan på något sätt om vi ska försöka få höja siffran om tre, fyra månader? Vilka personer vill du flytta och vilka personer vill du ska komma till dig? Vilka ska du distansera dig från och vilka ska du attrahera, och på vilket sätt?". Då kanske ungdomen säger "Nä men de här grabbarna kan backa tre steg, mamma vill jag gärna ska flyttas närmare, jag vill gärna börja träna mer". Han kan säga det muntligt eller så kan han också flytta på figurerna. Då har han kommunicerat ett svar på frågan.

När klienten flyttat om på nätverkskartan utifrån sin nuvarande situation och sedan uppger sina önskemål inför en uppdaterad nätverkskarta, ger Bilal konkreta förslag på hur klienten kan uppfylla dessa mål.

I det tredje steget frågar jag honom "Okej men hur tror du att du kan må bättre om sex månader?". När han då flyttar tillbaka sina vänner och kanske flyttar fram sin mamma eller träningen lite, gäller det även att bryta ner i konkreta delar hur det ska gå till. Klienten kanske då säger att han vill umgås med sina vänner en dag mindre i veckan och istället umgås med sin mamma en gång i veckan. Då har

jag möjlighet att underlätta planeringen och föreslå tacokvällar på lördagar, söndagspromenader eller att de på torsdagskvällar tittar på serier.

Vissa ungdomar har till exempel tagit ut farsan från nätverkskartan, eller placerat honom längst bort och genom att peka berättat att de har problem med honom. För vissa klienter tar det i att säga att man har problem med sin farsa men på detta sätt blir det konkret för barnet. Min erfarenhet är att det inte fungerar på något annat sätt. Vill barnet intesluta med droger, spelar det ingen roll vad jag gör. Barnet kommer att fortsätta för den är inte medveten. Jag kan försöka ge perspektiv men vi jobbar mycket med frivillighet.

Som motivering bakom hans framställande av en alldeles egen metod berättar han att det kan vara svårt att endast kommunicera via verbala uttryck.

Jag upptäckte att många gånger när tidigare pratade med klientgruppen behövde jag använda mig av metaforer, berätta med händerna, visualisera. Det är svårt att prata med bara ord. Ibland kan de ha brist på ord, men de har inte brist på uttryck.

Många ungdomar är aktiva på sociala medier och kommunicerar annorlunda där. Trots att en bild läggs upp utan konkreta uttryck, menar Bilal att bilden signalerar en del information:

Många gånger kan en snap (snapchat-bild) fastän den inte innehåller text kommunicera ganska mycket. Vad han tar kort på, vilken tid, vad han vill säga, lägger han några emojis där? Vad är det för känsla han vill förmedla? Det är en stor skillnad om han tar en snap mot väggen eller om han fotograferar ute i en park där solen skiner och han lägger in en skrattande emoji. Man måste kunna läsa av de här ungdomarna på något sätt och då kanske jag inte ska svara "Hur mår du idag?" och vänta på ett stort utspel. Jag kanske istället svarar "Är du hungrig, ska vi kaka?". Med klienter som jag vet inte kan kommunicera mycket behöver jag inte kräva det från dem. Istället måste jag försöka möjliggöra för dem att kommunicera någonting till mig.

Oavsett barnets ålder eller kommunikativa behov, anser Bilal en av de viktigaste delarna vara att gemensamt med ungdomen planera vården samt bryta ned den i konkreta och tydliga steg.

Det gäller att planera vården tillsammans med klienten, få klienten förstå genom att bryta ner och visa vilka småstegen är. Socialhandläggaren skickar "Kalle måste börja sköta skolan" och då kanske jag ber Kalle att hitta sitt schema. Då skriver vi ut det, kollar när han börjar, vilken buss som passar för att åka dit. Vi planerar vilken tid han behöver vakna för att göra sig i ordning och hinna med bussen. På tisdagar gäller något, på onsdagar något annat. Berätta att jag närvarar med honom i skolan. Vi bryter ner det del för del. Det hjälper med den här pedagogiken.

Ungdomen får vara med och skriva vårdplanen utifrån hur den önskar att ändra sin situation. Istället för att bara återge syftet med uppdraget jag fått från socialarbetaren om att han ska sluta med droger och gå till skolan, så konkretiserar jag *hur* Kalle ska göra det. Jag berättar för honom på vilket sätt han ska börja gå till skolan och öka sin närvaro. Han är med i varje steg. Det här är en milstolpe i den större processen. Han har själv odlat fram det och fått säga vad han vill. I planeringen kan han skriva slang om han vill, exempelvis "23:30 Slagga (sova)" eller "07:00 Vakna, damma (äta) snabbt". För mig spelar språket

inte någon större roll. I slutändan vill jag ha ett förändrat beteende, inte en författare.

I de fallen där inga metoder, verktyg eller hjälpmedel ger resultat bemöter respondenten det genom närvaro och en huvudinställning som innebär att inte ta det personligt.

Fungerar ingenting försöker jag att visa min närvaro. Min huvudinställning är att jag inte ska ta det personligt. Om Kalle inte vill prata så betyder det inte att Kalle inte vill prata för att jag är Bilal. Han vill ju inte prata med mig på grund av min yrkesroll. Möjligtvis för att jag är äldre än honom också, möjligtvis för att han inte kan uttrycka sig. Men det är inte personligt, det är inte för att jag är jag. För att vi ska få en kontakt och för att vi ska få en relation, måste jag visa att jag finns där och att han kan lita på mig. Och om han får för sig någonting ska han vända sig till mig. Utöver det kan jag inte göra så mycket mer.

I de fall då samtalet inte ger resultat väljer Bilal primärt att testa andra sätt, snarare än att avsluta. Han betonar vikten av att hålla samtalet i rätt miljö för just den klienten.

Det måste ju ändå göras lite skickligt. Det är inte som att jag bokar in ett möte på socialkontoret och så ska klienten bara komma dit. Jag kan hämta upp klienten i bilen, vi kan kaka glass, vi kan sitta kaka ute... Byta miljö brukar ofta hjälpa. Att sitta i bilen där man inte behöver sitta "öga mot öga" är mer lättamt jämfört med att sitta på socialkontoret, stirra varandra i ögonen och bara "Kom igen, tjalla på alla du känner". Sitter man i bilen kan man ha en helt annan dialog, fråga vad klienten gjort i helgen eller vad den har för planer idag. Man försöker hela tiden skapa och möjliggöra andra dynamiker och miljöer för samtal.

Jag kan ibland använda mig av stängda frågor, ja eller nej frågor. Exempelvis istället för att fråga vad klienten vill äta och låta klienten tänka hur mycket som helst, kan jag istället fråga om klienten vill äta hamburgare. Vill han kaka hamburgare gör vi det. Säger han nej föreslår jag något eget, exempelvis att vi går och kakar kebab. Motsäger han sig det har vi en dialog, där jag frågar "Okej vad vill du kaka då?". Men min erfarenhet är att de kommer att kommunicera med dig om de har förtroende för dig. Så återigen, jag försöker bygga tilliten och visa att jag bryr mig. Jag brukar också ganska tidigt i mötet eller när han blir tyst säga att mitt uppdrag går ut på frivillig basis, även om vi kan ha några domar knutna till LVU. Av säkerhetsskäl kan jag inte gå efter en kriminell eller brottsaktiv ungdom och tvinga ur honom prat eller påtvinga en relation om han inte är intresserad.

De mallar och metoder som finns i det sociala arbetets fält är i praktiken goda som grund. Däremot anser Bilal inte att det finns en given mall för varje klient och det är nödvändigt att kunna hålla arbetet mer flexibelt och öppet, särskilt för den aktuella klientgruppen.

Jag tycker de är bra, det är bättre att det finns än att det inte finns. Däremot finns det absolut ingen "one size fits all manual", behandling eller insats. Det gör det inte. Det är väl kul att kunna välja mellan olika behandlingar, insatser, samtalsmetoder och så vidare. Det är bra att vi har någon slags mall att förhålla oss till. Men sedan tror jag, eller jag är säker på det, att det inte bara har med klienten att göra utan med mig som socialarbetare att göra. Vill jag använda MI med Kalle nu? Kommer det naturligt av mig eller blir det krystat? Hur mottaglig är klienten, kör jag rePULSE? Vissa socialarbetare är väldigt strukturerade och

deras klienter vill ha en sådan tydlighet. Då fungerar manualbaserad behandling perfekt. Men om min klientgruppen var sådär strukturerad från första början, så kanske den inte hade hamnat i kriminalitet. Min klientgrupp tenderar inte att vara så rutinmässigt benägna att de har en viss struktur i sitt liv eller sådär. De vill ha det lite löst, lite öppet. De som jag träffat har inte varit jättemycket för strukturerade samtal men självklart använder man lite tips och tricks därifrån.

Viktiga egenskaper som socialarbetare är att ha känsla, vara öppensinnad, ha överseende och även en (själv)medvetenhet. Av betydande vikt är även social kompetens och goda kommunikativa färdigheter.

Man ska ha lite känsla, inte vara så fyrkantig och formell. Man måste kunna ha lite överseende och förstå att ens kunskapsnivå, de begreppsdefinitioner man använder och ens tanke om kriminalitet eller aggressivitet skiljer sig från ungdomens syn på det. Det är viktigt att försöka nyansera samtalet. Det är inte svart på vitt, det är inte "Är du för eller emot droger?". Man ska försöka att inte få klienten eller ungdomen känna att socialarbetaren håller på att rigga en fälla eller ställer en kuggfråga. Det tar på relationen och tilliten och skadar arbetet ytterst. Jag behöver inte gå där, jag behöver inte forska vidare i allting. Det räcker med att bara vara. Det behöver inte heller vara det verbala språket som är grejen. Man ska vara socialt sakkunnig och ha lite skills i andra kommunikationssätt, arbetet handlar om människor och människor är olika. Då måste man kunna spela på massor av olika sociala frekvenser.

5.2 Analys

I följande avsnitt integreras redovisat resultat med studiens teorier och kunskapsläge. Det teoretiska ramverket består av kommunikationsteori, barndomssociologi samt handlingsutrymme. Analysen utgår från att behandla och återkoppla till studiens två frågeställningar:

1. Vilka orsaker till barnets tystnad lyfts av socialarbetare?
2. Vilka samtalsmetoder, hjälpmedel och verktyg kan användas i samtal med tysta barn och hur används de för att delaktiggöra barnet?

Under "Påverkansfaktorer bakom barnets tystnad" behandlas den första frågeställningen medan den andra underrubriken "Den professionella socialarbetaren och barnets delaktighet" berör studiens andra frågeställning.

5.2.1 Påverkansfaktorer bakom barnets tystnad

Evan & Harris (2004) beskriver handlingsutrymme som ett sätt för socialarbetaren att arbeta mellan begränsningar. I resultatet har det framgått att på vilket sätt och i vilken omfattning respondenterna rört sig inom utrymmet onekligen varierat. Både Lefevere et al. (2008) samt Crenshaw och Hardy (2007) nämner att tid, utrymme och takt är faktorer av relevans. Resultatet visar att ju mer tid socialarbetaren har, desto större utrymme för flexibla arbetsätt. En stor del av det som framgick under resultatet kan tolkas och förstås utifrån handlingsutrymme. Till att börja med belyser flertalet respondenter ett flexibelt arbetet med syfte att matcha barn och socialarbetare som nyttigt. Arbetsgruppen består av socialarbetare med diverse egenskaper och kvaliteter. I samband med det uppger ett flertal respondenter att barnet anförtror sig till socialarbetare utifrån egna preferenser. Preferenserna uppges kunna beröra bland annat egenskaper, kön, härkomst eller ålder. Detta är ett resultat som framkommit av studiens intervjumaterial och som inte framkommit i studiens tidigare kunskapsläge

gällande socialarbetares kommunikation med barn. Utöver tid krävs även att arbetsgruppen har en drivkraft och är villiga att arbeta utanför tilldelade ramar och uppgifter, det vill säga arbeta för att vidga sitt handlingsutrymme.

Emellertid finns det motarbetande faktorer som kringskar handlingsutrymmet. Trots att viljan finns begränsar lagar och roller utrymmet för socialarbetaren att handla fritt. I ett av fallen som beskrivs i resultatet uppger socialarbetaren att hotbilden på barnet begränsar den förstnämnda från handlingsutrymmet. I sådana situationer kan det av säkerhetsskäl vara svårt för socialarbetaren att erbjuda det frivilliga stöd som sträcker sig utöver arbetsplatsens ramar. Ytterligare en respondent uppger liknande resonemang. Om barnet inte vill prata på grund av eventuella repressalier ska socialarbetaren inte tvinga barnet berätta. Båda respondenter belyser att barnets säkerhet och integritet kommer i första hand. Detta kan tolkas i linje med det Lefevere (2008) nämner om att som socialarbetare vara barncentrerad och ha ett antiförtryckande tillvägagångssätt. Socialarbetaren behöver vara genuin, uppvisa ett ärligt engagemang och anpassa arbetssättet efter barnets takt och verka för att minska deras stress och oro (Lefevere 2008; O'Reilly & Dolan 2015). Barnet kan ha ett behov av att samtala och avlastas, samtidigt som barnet har rättigheter som socialarbetaren måste ta hänsyn till. Barnet har rätt till delaktighet men även rätt att förbli tyst. Lefevere (2008) understryker detta genom att poängtera att socialarbetare behöver vara medvetna om barnets behov och rättigheter samt tillgodose dessa.

I sin studie lyfter Lefevere (2008) vikten av att tillhandahålla lämpliga och genomtänkta miljöförhållanden i mötet med barn. På vilket sätt socialarbetaren tillämpar detta i praktiken kan kopplas till handlingsutrymme. Evan & Harris (2004) nämner att handlingsutrymmet i flera fall kan tillåta socialarbetaren att förflytta sitt arbete till en arena som passar barnet. Miljön kan både vara en medverkande men även motverkande kraft för samtal med tysta barn. I resultatet framgår det att somliga socialarbetare möjliggör miljöombyte i syfte att underlätta och avdramatisera situationen för barnet. Miljöombytet beskrivs kunna ske på arenor där barnet känner sig bekvämt, exempelvis fotbollsplanen, framför datorn eller på restaurang. Om och hur socialarbetaren väljer att använda sitt handlingsutrymme är ytterst relativt. Av resultatet framgår det att handlingsutrymmet även beror på personliga egenskaper. Eftersom utrymmet inte faller inom arbetsplatsens ansvar eller plikt blir det således ingen skyldighet för socialarbetaren att handla utifrån den. Utifrån resultatet råder ingen tvekan om att ett sätt att arbeta mot tystnaden är genom att anpassa miljön utefter barnets önskan. Detta resonemang styrks av O'Reilly och Dolan (2015) som skriver att sociala verksamheter bör vara utformade och anpassade på ett vis där de blir barnvänliga platser för barnet. Det behöver i sig inte innebära att mötet måste ske utanför den avsedda arbetsplatsen. Somliga barn uppskattar en avskalad miljö avsedd för samtal medan andra barn föredrar en avslappnad miljö utanför kontoret. Att möjliggöra för barnet att få besluta om platsen samtalen hålls på stärker barnets autonomi samt integritet och är i linje med ett barndomssociologiskt förhållningssätt.

Ytterligare ett sätt att avdramatisera och mänskliggöra samtalet är genom samtalets struktur. En av respondenterna berättar att upplägget på samtalet kan göra stor skillnad. Med hjälp av sitt handlingsutrymme inleder han samtalet på så vis att han i den initiala fasen av mötet undviker att prata om myndighetens uppgifter och skyldigheter. Istället berättar han om sig själv och sina intressen för

att lätta på stämningen och mänskliggöra samtalet. Detta blir ett konkret exempel på hur det existerar en professionell frihet. Särskilt tydligt blir det när det sätts i kontrast till en annan respondent som innehar samma yrkesroll samt omfattas av samma lagar. Medan den förstnämnda respondenten väljer att under de första fem minuterna utesluta byråkratiskt riktlinjer, väljer den andra respondenten att inleda med orsak till anmälan. Respondentens tillvägagångssätt att istället vara personlig går att relatera till det som Ek & Eriksson et. al (2015) berättar om att som professionell integrera egna livserfarenheter i mötet med klienten, vilket de anser ha en naturlig inverkan på mötet och relationsskapandet.

När det gäller barnets tystnad nämner Crenshaw & Hardy (2007) att den i vissa fall kan böttna i en ofrivillig tystnad där barnet upplever en känsla av lojalitetsplikt. Att etablera integritet är gynnsamt men är inte att förväxla med hemlighetsfullhet. Trots hemligheter eller annat motstånd finns ett behov hos barnet att prata och avlastas. Detta lyfts av Crenshaw och Hardy (2007) samt av en annan respondent. Respondenten berättar att barnet kan uppleva hinder i sitt berättande men att barnet trots det har ett behov av att prata och vill få utlopp för sina tankar och känslor. En annan respondent lyfter hur integritetskänsla samtidigt innebär respekt för barnets vilja att vara tyst och inte dela med sig. Utöver att möjliggöra kommunikation kan integritetskänsla även innebära att tillåta barnet att få vara tyst.

5.2.2 Den professionella socialarbetaren och barnets delaktighet

I kommunikationen med omgivningen överför socialarbetaren inte endast information utan även känslor samt budskap om förväntningar och inställning. Detta i huvudsak genom koder som tonfall, röst och ansiktsuttryck. Detta lyfts i det som Jensen & Ulleberg (2013) skriver om kommunikationsteori men även av Zech och Seemann et. al (2015) som betonar vikten av att socialarbetaren innehar kontroll över ansiktsuttryck och tonfall. Somliga respondenter nämner att tonfall hos den professionella påverkar mötet med klienten. Klienten bildar sig en uppfattning och känsla till följd av denna. En bestämd ton kan sända budskapet att socialarbetaren är rak och framåt, men beroende på situation kan samma tonfall även få socialarbetaren att framstå som okänslig. I resultatet framgår det att respondenterna varierar sina uttryck och är medvetna om vikten bakom såväl deras verbala som icke-verbala kommunikation. När det gäller den verbala kommunikationen skiftar respondenterna mellan öppna och stängda frågor samt kommunicerar vad de ser framför sig och återspeglar det. Konkret handlar det om att tolka in klienten och de signaler som klienten sänder ut.

I intervjumaterialet ges ytterligare exempel som att tappa pennan i syfte att göra ett lättsamt och naturligt misstag. Under mötet bör socialarbetaren undvika att titta på klockan då det signalerar att socialarbetaren är stressad och vill få mötet överstökat för att fortsätta till nästa möte. Respondenterna använder tystnaden i mötet som ett sätt att skapa utrymme för barnet. Barnet kan i detta utrymme få tillfälle att reflektera och ta plats utifrån sina villkor. En respondent lyfter att faktorer som kläder kan sända ut signaler till barnet. Respondenten berör det genom att nämna att samma klädval i mötena kan skapa struktur och tydlighet för barnet som annars är obekvämt i situationen. Samtliga signaler är icke-verbala och fungerar antingen som hämmande eller stärkande i mötet.

För att kunna förstå och analysera resultatet utifrån det Wyness (2006) och Halldén (2007) skriver om barndomssociologi är det av vikt att förstå i vilka

situationer som socialarbetare tilldelar barnet en aktiv respektive passiv roll. Som tidigare framgått av teoriavsnittet ska barnet enligt barndomssociologi ses som en aktiv aktör. Detta kan jämföras med vad Lefevre et al. (2008) beskriver vara grundläggande villkor och färdigheter för socialarbetarens kommunikation med barn. Socialarbetaren ska behandla barn som kompetenta aktörer med rätt till delaktighet, tillhandahålla information och förklaringar samt framhäva barnets åsikter. Ju äldre barnet blir desto mer självständigt blir det. Även yngre barn kan tillhandahållas känslan av att vara hörda och delaktiga trots sin unga ålder. I hur stor utsträckning barns delaktighet är möjlig i praktiken varierar och tas i uttryck på olika sätt. Respondenterna beskriver att barn får delta i sammanställandet av vårdplanen samt tillsammans med socialarbetaren skriva på tavlan och konstruera tankekartor. Vidare kan även delaktighet i mötet främjas genom att barnet får vara med i planeringen. Istället för att föräldern ska vara länken mellan det sociala arbetet och barnet, blir barnet istället på detta vis delaktig och medvetet om vad som händer och vad som förväntas ske. Barnet tillskrivs härigenom en aktiv roll som aktör. Även representation i arbetet kan vara främjande för inkludering av barn. Flertal socialarbetare uppger sig ha dockor i olika färger och storlekar med anledning att förmedla inkludering men även kulturell medvetenhet. Att tillåta barnet vara sig själv och respektera barnets personlighet är också en del av främjandet av delaktighet. Till detta medför att socialarbetaren tillåter barnet känna sig bekvämt på så vis att barnet får använda uttryck, slang och behöver inte rätta sig efter byråkratiska sociala riktlinjer.

En av socialarbetarna beskrev i det föregående avsnittet ett arbetssätt hon använder sig utav i försök att bryta barns tystnad, nämligen att prata om barnet i tredje person snarare än att ha en direktkontakt med barnet. Trots att socialarbetaren i detta fall arbetar i syfte att underlätta för barnet är en tanke att barnet på detta vis förlorar sin delaktighet och sin aktiva roll i mötet. Det existerar redan en maktobalans mellan vuxen och barn, bland annat på grund av ålderskillnad, kompetens och position. För att arbetet ska kunna utföras i överensstämmelse med Halldén (2007) samt Wyness (2006) sätt att beskriva barndomssociologi behöver vuxna omkring uppehålla samt utöka möjligheter för barnet att ta plats och synas. Barn ska ges möjlighet att bibehålla sin aktiva roll och ses som självständiga. Att därav prata över huvudet på barnet och göra denne till åskådare kan eventuellt förstås som ett arbetssätt som inte är i enlighet med den barndomssociologiska teorin. Något som å andra sidan belyser barnets egna röst är när socialarbetaren istället pratar med barnet och bekräftar barnets situation samt poängterar att det enbart är barnet i fråga som vet hur denne har det. Detta sätt att tala på lyfter barnets självkänsla och bekräftar att barnet har kännedom, insikt och faktiskt kan föra sin egen talan med stöd av en vuxen.

När det gäller viktiga egenskaper att ha som socialarbetare lyfter forskningsbidragen varierande svar. Lefevre (2008) lyfter att socialarbetaren ska vara barncentrerad, respektfull, pålitlig, ha en känslomässig och personlig kapacitet/förmåga samt uppvisa etiska värden som mänsklighet, entusiasm, värme, vänlighet, humor, lekfullhet samt omsorg/omtanke. En övergripande princip inom denna kategori är att vara genuin, transparent och ärlig samt använda personcentrerade egenskaper som empati, kongruens, uppriktighet och öppenhet. O'Reilly och Dolan (2015) betonar vikten av att som socialarbetare vara trygg och säker i sig själv för att inte skapa barriär i relationsskapandet med barnet. Socialarbetare bör även vara skickliga kommunikatörer, lyhörda och uppvisa ett genuint intresse och engagemang med barn. Avsaknaden av en stark

relation mellan professionell och klient resulterar i ett platt och ytligt arbete. I sådana fall fyller kreativa tekniker och metoder inte sin funktion. Den empatiska förmågan och att förstå sin medmänniska anses vara nyckelvärdet till ett lyckosamt relationsskapande. Mötena kräver att socialarbetaren har en omfattande respekt för klientens erfarenhet samt de kulturella, etniska, ekonomiska och sociala krafter som formar dem. Respondenterna lyfter följande egenskaper och värden: vara lyhörd, visa ödmjukhet och ett genuint intresse, vara lugn och ha tålmod, följa barnet, lyssna till barnet, lirka, ha empati, känsla och överseende, skapa relation och etablera tillit, vara inkännande och inlyssnande, vara snäll, inte vara för inskränkande eller gåpåig, vara rak och framåt, inte vara så formell och fyrkantig, spela på sociala frekvenser.

För att kommunikationen ska kunna vara barncentrerad krävs det att kommunikationssättet anpassas efter barnet. O'Reilly & Dolan (2015) nämner att lek är barnens föredragna kommunikationsmetod och det primära medlet för att lära känna dem. Crenshaw & Hardy (2007) är inne på ett liknande spår och menar att i stunder där barnet upplever det svårt att berätta kan lek och andra hjälpmedel underlätta för barnet att behålla ett bekvämt avstånd samtidigt som det närmar sig berättandet. Symboler, metaforer och uttryck kan ersätta tal och verka för ett kommunikativt rikligt samtal. Lefevere et. al (2008) lyfter att socialarbetare bör använda barnvänliga metoder och tekniker snarare än alltför vuxcentrerade, fakta- och uppgiftsbaserade eller verbalt beroende metoder som hämmar kommunikationen med barnet. Socialarbetaren behöver vara flexibel genom att anpassa arbetssättet på ett sätt där barnen tilldelas en viss kontroll över metod och innehåll. Ett konkret exempel på att anpassa sig efter barnets takt anger Lefevere (2008), likt resterande forskare, vara användandet av lek och symboliska, kreativa, icke-verbala och uttrycksfulla tekniker. Genom resultatet har det framgått att samtliga respondenter anpassar det sitt kommunikationssätt efter barnet. Framför allt nämner respondenterna vikten av att använda ett lättillgängligt, enkelt och barnvänligt språk, vilket även Zech & Seemann et. al. (2015) betonar. I de fallen där barnet inte vill uttrycka sig verbalt, möjliggör respondenterna annan kommunikation. Det gäller egna framtagna spel där barnet kan uttrycka sig genom att flytta spelpläs, illustrera händelser via träfigurer, skriva på tavlan men även att barnet ges möjlighet att använda sitt sociolekt fritt med egna slang, uttryck och kodord (exempelvis slangordet "damma" eller koden "A2"). Det blir härigenom tydligt att den vuxna, i denna kontext socialarbetaren, tillåter barnet ett utrymme och styr samtalet utifrån barnets villkor och önskemål. Det lyfter Jensen & Ulleberg (2018) som vida kommunikationsmönster och kommunikation på analog nivå, vilket författarna menar främjar och beaktar barnets röst. Det går således att tolka som att samtliga respondenter använder sig av vida kommunikationsmönster för att inkludera och delaktiggöra barnet. Trots avsaknad av ord kan barnet förmedla budskap på andra vis, ett tydligt exempel på det är en klient som via sociala medier skickat en digital bild till socialarbetaren. Bilden saknade text men kommunicerade trots det budskap via sitt innehåll. Respondenten gav exempel på hur bilden kan utläsas utifrån tidpunkt, plats och vilka tecken som inkluderats. Vidare kan det lämpa sig med egen reflektion kring vad barnet egentligen vill förmedla och vilken känsla som döljer sig bakom bilden. Det är viktigt att kunna avläsa klienterna via de uttryck de förmedlar till en, trots att uttrycken kan vara begränsade. Således spelar socialarbetarens egna kreativa och kommunikativa färdigheter in i arbetet med tysta barn. Att tänka utanför boxen har visat sig vara fördelaktigt, då det möjliggör nya utrymmen och tankebanor.

6. Diskussion

Under vår verksamhetsförlagda utbildning fick vi insyn i det sociala arbetets många utmaningar, bland annat i mötet med tysta och tillbakadragna barn. Vi har sedan dess utvecklat ett intresse att förstå barns samspel i samtalsrummet och hur de trots sin tystnad kan göras aktiva och delaktiga. Syftet med denna studie har varit att fördjupa vår kunskap och erhålla en nyanserad förståelse kring tystnad bland barn och hur socialarbetare kan förhålla sig till och bemöta denna tystnad. Studien har med fördel inkluderat flera områden inom det sociala arbetet och gett en inblick i hur samtalspraktiker kan gå till och variera beroende på fält. Studiens kvalitativa karaktär medförde både för och nackdelar. Visserligen föreligger en nackdel i att studiens resultat inte kan generaliseras. Resultatet har emellertid visat att det inte existerar en allmängiltig mall som åsyftar att få barnet att tala, vilket också blivit tydligt i samband med respondenternas svar. Av denna orsak har det varit gynnsamt för studien att vara av kvalitativ karaktär, då denna metod givit en bred samt djup förståelse för ämnet i fråga.

Det framgår i studien att tysta barn är förekommande inom det sociala arbetets fält. Det är flera faktorer som spelar in för ett lyckosamt kontaktskapande. Av särskild stor vikt är socialarbetarens medvetenhet om faktorer som påverkar barnets tystnad. Medvetenheten är nödvändig för att kunna öka barnets vilja och motivation att samtala. Det är huvudsakligen socialarbetarens ansvar att möjliggöra en kommunikation mellan sig och barnet. Studiens resultat har påvisat att faktorer som metoder, särskilt av kreativ och lekfull karaktär samt socialarbetarens personliga egenskaper är av hög relevans i arbetet med tysta barn. Socialarbetaren behöver bemästra en balansgång mellan att visa intresse och engagemang samtidigt som denne inte bör vara alltför inskränkande. Detta i syfte att beakta och respektera såväl barnets rätt till delaktighet som barnets självbestämmande och autonomi.

Forskningsrelaterade frågor som väckts rör framför allt den enorma avsaknad på forskning inom det aktuella ämnet. Det är oklart varför det är ett ytterst eftersatt forskningsområde, både på nationell och internationell nivå. Med hänvisning till vikten av en barnrättsbaserad praktik samt övriga rättsliga perspektiv som innefattar arbetet med barn blir detta att ifrågasätta. De socialarbetare som varit aktuella i studien har emellertid haft en relativt god kompetens och förhållning till barnens tystnad. De har använt sig av sitt handlingsutrymme och sina kommunikativa färdigheter för att i möjlig mån kunna delaktiggöra barnen utifrån situation och behov. Emellertid bör det betonas ett ansvar på arbetsgivare att främja och möjliggöra detta utrymme för socialarbetare att arbeta utanför verksamhetens ramar och kunna övergå från arbetets arena till barnets egna arenor. Snarare än att endast arbeta informationsbaserat och som representativ för myndigheter, behöver det inkluderas andra delar i den initiala fasen av mötet som innehar en mer lekfull och lättsam karaktär. Detta för att stärka barnets ställning och öka deras bekvämlighet i en ofta främmande och påtaglig miljö. Det är de sociala verksamheternas uppgift att bevisa för och försäkra barnen om att verksamheterna är en plats där barnen är välkomna och blir bemöta av kompetenta, genuina och barnvänliga socialarbetare.

Studiens frågeställningar handlar om orsaker till barnets tystnad och hur barnen trots tystnaden kan delaktiggöras. Studiens resultat landar i fyra övergripande slutsatser vilka är att barnets tystnad kan bero på och påverkas av miljön samtalet sker i, socialarbetarens och barnets kommunikationsfärdigheter samt hur

socialarbetaren använder sitt handlingsutrymme för att på ett barncentrerat sätt närma sig barnet. Ytterligare resultat har varit att tystnaden beroende på barnets situation kan bero på en omotivation att prata, en ovilja att avslöja hemligheter eller bottna sig i tystnadskultur. Det finns ett flertal olika samtalsmetoder, hjälpmedel och verktyg som samtliga används på olika sätt. Den gemensamma nämnaren är att användandet av dem beror på handlingsutrymme och socialarbetarens egna kommunikativa och kreativa förmåga.

Det är av stor vikt att socialarbetare börjar ifrågasätta samt nyansera den traditionella synen vi har av kommunikation som verbalt språk. Genom studien har det framkommit ett brett spektra av olika uttryck och kommunikationssätt, flera av icke-verbal karaktär, som underlättat mötet med tysta barn. Bakom barnens berättelser kan det existera dolda känslor av ångest, skuld och skam. Det är väsentligt att vi som socialarbetare är redo att bemöta och härbärgera dessa känslor. En avslutande tanke är att trots en vilja att försöka förstå och engagera tysta barn är det viktigt att ta tillvara på barnets integritet och rätt att få vara tyst. Vill barnet prata ska socialarbetare tillhandahålla barnet ett lämpligt och välanpassat utrymme som möjliggör det. Vill barnet däremot förbli tyst ska detta respekteras och bemötas med ödmjukhet.

Referenser

- Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Arnell, A., & Ekblom, I. (2010). *-Och han sparkade mamma-*. Stockholm: Gothia.
- Aspers, P. (2011). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. (2., [uppdaterade och utökade] uppl.) Malmö: Liber.
- Barbour, R. S. (2001). *Checklists for improving rigour in qualitative research: a case of the tail wagging the dog?*. *BMJ: British Medical Journal*, 322(7294), 1115.
- Blennberger, E. (2017). *Etik i socialt arbete - Etisk kod för socialarbetare*. Akademikerförbundet SSR.
- Crenshaw, D., & Hardy, K. (2007). The crucial role of empathy in breaking the silence of traumatized children in play therapy. *International Journal Of Play Therapy*, 16(2), 160-175.
- Ek, H., Eriksson, R., & Schnelzer, L. (2015). Stödjande samtal som psykologisk behandling inom Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) - En intervjustudie av hur kuratorer inom specialistsjukvård använder strukturerat samtal i arbetet med patienter och anhöriga. *Tidsskrift For Psykisk Helsearbeid*, 12(3), 206-216.
- Evans, T. (2004). Street-Level Bureaucracy, Social Work and the (Exaggerated) Death of Discretion. *British Journal Of Social Work*, 34(6), 871-895.
- Fiske, J. (1997). *Kommunikationsteorier: en introduktion*. (Ny, rev. uppl.) Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Halldén, G. (2007). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlsson.
- James, A., & James, A. L. (2004). *Constructing childhood: Theory, policy, and social practice*. New York; Houndmills, Basingstoke, Hampshire;: Palgrave Macmillan.
- James, A., & Prout, A. (red.) (2015). *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. ([3. rev. ed.]). London: Routledge.
- Jensen, P., & Ulleberg, I. (2013). *Mellan orden – kommunikation i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Kolar, K., & Davey, D. (2007). Silent Victims: Children Exposed to Family Violence. *The Journal Of School Nursing*, 23(2), 86-91.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje [reviderade] upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, S. (2005). Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordic Studies In Education*, 25(01), 16-35.
- Lefevre, M., Tanner, K., & Luckock, B. (2008). Developing social work student's communication skills with children and young people: a model for the qualifying level curriculum. *Child & Family Social Work*, 13(2), 166-176.
- Ljunggren, I. (2017). *Stödsamtal och stödterapi*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- O'Reilly, L., & Dolan, P. (2015). The Voice of the Child in Social Work Assessments: Age-Appropriate Communication with Children. *British Journal Of Social Work*, 46(5), 1191-1207.
- (Regeringskansliet 2020). *Barnkonventionen som svensk lag*. Hämtad från: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/>
- Socialstyrelsen. (2018). *Att samtala med barn: kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2018-11-14.pdf>
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Johanneshov: TPB.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm.
- Wyness, M. (2006). *Childhood and society*. Basingstoke [England]: Palgrave Macmillan.
- Zech N, Seemann M, Signer-Fischer S, Hansen E. Communication with children: practical hints and tools for the anaesthesiology routine]. *Anaesthetist*. 2015 Mar;64(3):197-207.

Bilagor

Bilaga 1. Informationsbrev

Förfrågan om att delta i en studie om socialarbetares erfarenheter av samtal med tysta barn

Hej!

Våra namn är Kadeeja Aldhalemy och Emma Islamovic. Vi läser termin sex på socionomprogrammet på Malmö Universitet och skriver nu vår kandidatuppsats inom socialt arbete. Syftet med vår studie är att undersöka socialarbetares erfarenheter av samtal med barn som inte vill prata under samtalet och hur de kan göras delaktiga. Vi letar därmed efter sex informanter att intervjua där vi har frågor kring hur ett stödsamtal med barn går till och vilka samtalsmetoder, verktyg eller hjälpmedel som kan användas under samtal där ett barn är tyst.

Intervjun beräknas ta cirka 45 minuter men vi har en avsatt timme för själva mötet. Intervjuerna kommer att ske under **vecka 16 - 17**. Vi ser gärna att intervjuerna sker på aktuell arbetsplats. Alternativt kan intervjuerna ske digitalt via Teams eller Zoom om fysiskt möte inte är möjligt. Med ditt samtycke kommer intervjun att spelas in och sparas som ljudfil för att senare kunna skrivas ut i text och transkriberas. Givetvis förblir du som intervjuas anonym och informationen du tilldelar oss kommer att hanteras med försiktighet och med hänsyn till integritet. I den färdiga och sammanställda studien kommer uppgifter om dig och din arbetsplats att avidentifieras och censureras på ett sådant sätt där det inte går att härledas tillbaka till dig eller arbetsplatsen.

Materialet kommer att bearbetas samt analyseras i kandidatuppsatsen. Detta innebär även att studien slutligen kommer att publiceras på DiVA och även presenteras för studenter samt lärare på Malmö Universitet. Ljudinspelningar och övrigt material kommer att raderas efter godkänt examensarbete och efter att ha uppnått forskningssyfte.

Du kan när som helst välja att avbryta din medverkan i studien utan att ange en orsak.

Vill du delta i vår studie?

Hör i så fall av dig via mail till kadeeja.aldhalemy@gmail.com eller emma.islamovicoo@gmail.com.

Vi önskar att tillhandahålla svar senast **2022-04-25**.

Bilaga 2. Intervjuguide

INTERVJUGUIDE - Samtal med tysta barn

Informera informanten om:

- Anonymitet: Intervjun är anonym och svaren kommer inte kunna kopplas till person, arbetsplats eller ort.
- Samtycke: Får vi tillåtelse att spela in intervjun? Ljudinspelningen kommer att användas för transkribering av materialet. Raderas efter sammanställt arbete.
- Frivillighet: Intervjun är frivillig. Därmed kan respondenten välja att dra sig ur om denne inte längre vill medverka.

Bakgrund:

- Vad är din roll och arbetsplats för tillfället? (Även enhet, målgrupp etc)
- Hur länge har du jobbat här?
- Vad har du för tidigare erfarenhet av området?

Samtal:

- Beskriv för oss, hur genomför socialarbetare (specificera profession) ett barnsamtal?
- Har du använt dig av specifika samtalsmetoder, hjälpmedel och verktyg i samtalen med tysta barn, i så fall, hur fungerar dem?
- Hur vet du vilken metod som du ska använda med respektive barn? (Utifrån ålder, situation, barnets kommunikativa behov)
- Om ingenting fungerar, hur tacklar du det? Vad gör du?
- Det finns ju väldigt många samtalsmetoder och givna mallar i det sociala arbetet. Hur tycker du att dem fungerar i praktiken?

- Har du hittat ett eget arbetssätt som du tycker om? Berätta om det och hur det fungerar för dig.
- Vilka egenskaper är viktiga att ha som socialarbetare som eventuellt möter barn som inte vill prata?
- Hur arbetar du för att jämna ut maktobalansen som finns i mötet mellan dig och barnet?
- Berätta om ett konkret exempel från en tidigare situation där ett barn varit tyst och tillbakadraget under samtalet men du (eller en kollega) lyckats bygga förtroende och allians?
- Vad är det viktigaste att tänka på i samtal med tysta barn?

Avslutning:

- Socialstyrelsen nämner i sitt kunskapsstöd att social och kulturell bakgrund kan spela in när det gäller barns tystnad i samtal. Vad tänker du kring det? Upplever du några sociala eller kulturella skillnader?
- Vilka tips skulle du ge till en som är ny inför att hålla barnsamtal?
- Finns det något du vill tillägga, en spontan tanke som dykt upp under intervjun som du önskar att vi tar med?